Anul VII (XV) Nr. 1—2 | 12 pagini 800 Lei | Timișoara, Ianuarie—Februarie 1946

VREREA

Apare la sfârșitul fiecărei luni.
Director: ION STOIA-UDREA
Direcția: Timișoara III. Str. Doja 12
Redacția: I., Str. Telbisz 2.
Administrația: I., Str. Lonovici 2.
TELEFOANE: Direcția: 45—25 Redacția și Tipografia 50—05
Abonamente: 7000 Lei anual. Pentru instituții și întreprinderi 50000 Lei

VEACUL DE FOC

de Ion Stoia-Udrea

In luna Februarie au trecut, — una complect uitată, iar cealaltă abia tangențial pomenită și la dată falsă, — două din cele mai importante aniversări ale istoriei ținuturilor de dincoace de Carpați. Ale istoriei adevărate ale acestor ținuturi, ale istoriei elementului „intraistoric", ale elementului de continuitate istorică de pe acest pământ, ale țărănimei ciscarpatice. Căci istoria oficială a claselor suprapuse, a regimurilor feudale, cari s'au succedat, constituind doar simple faze accidentale ale evoluției vieții umane pe acest pământ, la niciun caz nu poate fi considerată ca o istorie adevărată a acestor ținuturi. Istoria adevărată nu poate fi decât aceea a trăirei și evoluției, — peste veacuri și milenii chiar, — a elementului de continuitate de pe acest pământ, a țărănimei. Istoria Transilvaniei este istoria acestei țărănimi.

Țărănimea ciscarpatică nu a fost și nu este nici azi, ceeace se cheamă o clasă socială. Ea este abia, ceea ce a fost întotdeauna, o stare socială. Dar aceasta nu înseamnă că viețuirea ei nu poate constitui, în primul plan, istoria acestor ținuturi. Dimpotrivă, numai viețuirea ei poate constitui istoria acestui pământ, fiindcă numai ea, țărănimea, a fost prezentă permanent aci, în toate epocile, sub toate regimurile, efemere, cari s'au succedat, singură supraviețuitoare peste veacuri și milenii, azi moștenitoare de drept a trecutului transilvan.

Luptele acestei țărănimi constituie adevărata temă a istoriei transilvane, iar victoriile și înfrângerile ei totatâtea răscruci ale evoluției vieții umane de pe acest pământ.

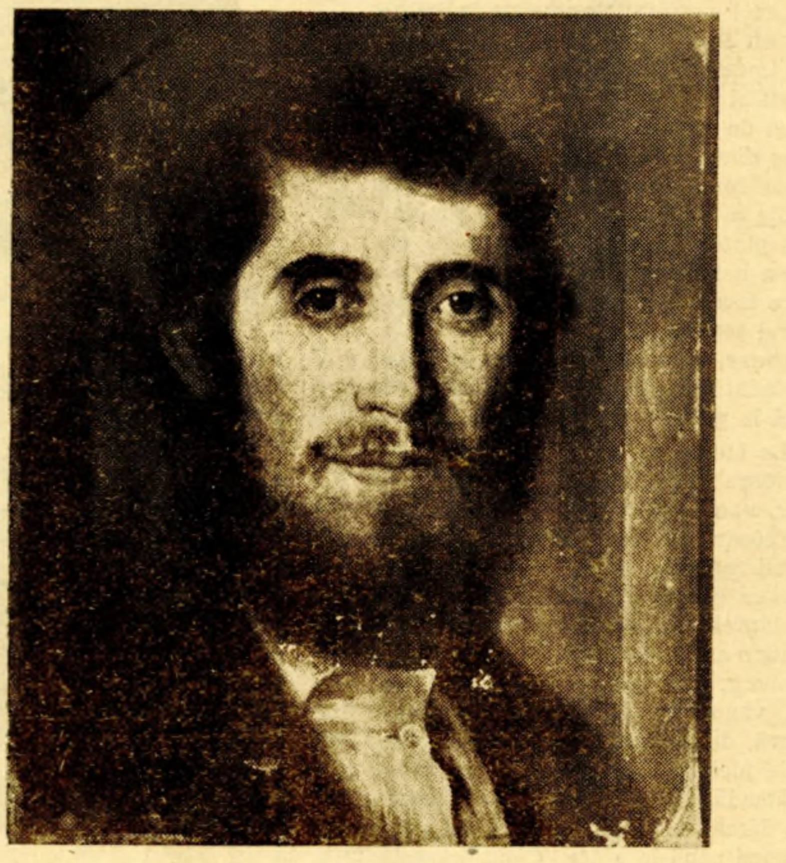
Este complect falsă teoria că istoria unui ținut, sau unei țări, este aceea a așazisului element suprapus, adecă a stărilor sau castelor sociale conducătoare.

Nu evenimentele numite „istorice" cari povestesc despre întâmplările de căsătorii, de morți, de intrigării politice ale principilor și feudalilor, respre războaiele acestora cu alții de teapa lor, dinlăuntru sau din afară, constituie istoria, căci toate acestea sunt doar simple balonașe de săpun, cu dăinuire trecătoare, ca și întreagă casta, care le-a trăit. In schimb viața mulțimei celei mari, a oamenilor muncii, a celor cari ese deodată și de fiecare dată la câmp și scormonesc ogorul, formează fluviul cel mare, maiestos al vieții umanității peste veacuri și milenii.

Din această magnifică trăire a acestei mase, istoria a înregistrat doar răbufnirile — și din acestea doar câteva, — în pârjol și sânge, ale acestei mase, răbufniri cunoscute sub denumirea de „răscoale țărănești". Dar istoria oficială le prezintă și pe acestea ca pe întâmplări aparte, izolate, nu organic legate, ci simple accidente în cursul evolutiv firesc al istoriei, asupra căruia, ele ar fi avut doar efecte absolut neînsemnate. Această afirmație se sprijină, indeosebi, și pe argumentul, că aproape fără excepție, toate răscoalele țărănești au fost înfrânte. Ci faptul că aceste răscoale au fost înnăbușite în sânge, în mult sânge, nu exclude deloc faptul că ele s'au încadrat organic în mersul istoriei și că ele au avut un efect determinant chiar asupra evoluției istorice a ținutului sau țării respective. Citez un exemplu, cel mai eclatant. Răscoala țărănească din Ungaria dela 1514, condusă de George Doja, a fost una din cauzele principale, decizive, ale prăbușirei dela 1526 a Ungariei feudale ștefaniene, și a complectei ei desmembrări și nimiciri. Da, răscoala a fost înăbușită, conducătorii executați în alese chinuri, mii și mii de iobagi uciși, iar legiuirile, legate de numele lui Verböczy, a scos iobăgimea din rândul oamenilor aproape. Dar tocmai datorită acestui fapt, peste 12 ani, la 1526, pe câmpia dela Mohács în fața marei armadii turcești nu

(Continuare la pag. 9)

Vechii maeștri bănățeni

Mihai Velceleanu — Autoportret (1820)

S'a făptuit o crimă în Grenada

de Antonio Machado

In memoria lui Federico Garcia Lorca

I. Crima

A fost văzut pășind, înconjurat de arme,
pe o stradă lungă.
A fost văzut în câmpia rece,
încă înstelată. Câmpia aștepta dimineața.
L'au omorât pe Federico
în zori.
Plutonul de călăi
nu îndrăznea să-l privească în față.
Toți călăii au închis ochii
și s'au rugat: nici însăși Domnul nu te-ar putea scăpa.
A căzut Federico
Cu sânge pe frunte și plumb în inimă.
. . . S'a făptuit o crimă în Grenada!
Voi știți? Săraca Grenada! Grenada Lui.

II. Poetul și Moartea

A fost văzut mergând cu EA
fără a se teme de coasa Ei.
Federico vorbea.
Făcea curte Morții. Și Ea îl asculta.
— Fiindcă eri în versurile mele, dragă 'Nsoțitoare,
răsunau loviturile seci ale palmei Tale
și fiindcă ai dat cântecului meu ceva din răceala Ta,
iar tragediei mele i-ai dat tăișul coasei Tale de argint,
am să cânt carnea ce nu o mai ai,
ochii Tăi absenți,
părul Tău în care se juca vântul
și roșiile-Ți buze, ce-au fost sărutate.
Și azi, ca și eri, Moartea mea, frumoasă gitană,
ah, ce bine e să fi singur cu Tine,
să respir acest aer al Grenadei. Grenada mea.

III. Au fost văzuți mergând

Ciopliți prieteni pentru poet
un mormânt de piatră și visuri
în Alhambra,
pe o fântână în care apa să plângă
și să spună veșnic:
S'a făptuit o crimă în Grenada! Grenada Lui.

In românește de B. B.

Genetica umană în U.R.S.S.

de Dr. G. Carcova-Ursu

In Rusia Sovietică există o mișcare de neobișnuită amploare, cuprinzând mai ales genetica vegetală și cea umană. Și într'un domeniu și în celalalt mișcarea este egal de viguroasă.

Cele două școli, cari s'au ilustrat în genetica vegetală: 1) școala neolamarkiană a lui Miciurin și Lâsenko, și 2) școala morganiană-mendeliană a lui Vavilov și Țâțân au la activul lor realizări de mare importanță, practică și teoretică totodată. Sub aspect practic, ele constituesc un imens aport la progresele pomiculturii și agriculturii sovietice, care, grație lor, s'au întins acolo unde agricultura și pomicultura încă niciodată nu pătrunsese, în regiunile Extremului Nord. Pentru agricultura sovietică realizările lor constituesc înfăptuirea unei bune părți din mărețul plan al geneticianului rus Miciurin, planul „de a reîmbrăca pământul rusesc cu soiuri noi de plante", imune la boli și adaptate regiunilor arctice și din Asia Centrală. Aceasta e o adevarată revoluție! Dar câștigurile experimentale în ameliorarea plantelor mai are și o semnificație teoretică: ele sunt desvoltarea și desăvârșirea reală a principiilor și operii lui Darwin.

Regimul sovietic, fiind profund și în mod deosebit interesat pentru promovarea sănătății publice, din primele zile de după Revoluția din Octombrie a acordat un deosebit sprijin desvoltării științelor medico-genetice, înfăptuind dela primul pas o reorganizare radicală a institutelor de cercetări. (Această reorganizare a fost perfecționată chiar anul trecut prin întemeerea unui Mare Cartier Științific: Academia de Stiințe Medicale).

Pentru avântul, pe care l-a luat desvoltarea științifică în acest domeniu, cercetările și rezultatele Institutului medico-genetic „Maxim Gorki" din Moscova ne par cele mai caracteristice. Asupra lor vom face o expunere mai detailată, pentrucă ele ne oferă un exemplu foarte potrivit spre a ilustra directiva, nivelul și intinderea preocupărilor genetice din URSS. Vom schița deci o privire nu numai asupra unora din rezultatele și concluziile generale ale acestor cercetări, ci și asupra metodei preferate de cei ce le-au întreprins: asupra metodei gemenilor. (Căci rezultatele cercetărilor pot fi prețioase pentru elucidarea puterii, cu care se impune ereditatea în apariția și decursul bolilor, însă valabilitatea lor, exactitatea lor științifică, depinde totdeauna de validitatea metodei.) Pentru înțelegerea acestor lucruri, socotim că nu este inutil să arătăm, înainte de a întra în amănuntele expunerii, cari sunt problemele acelui domeniu de eredobiologie numit genetică.

Problemele geneticei umane sunt variate. Unele se leagă de studiul ereditații organismelor, altele de studiul variației, iar altele de studiul evoluției lor. Din toată gama aspectelor ce îmbracă organismul uman, genetica a cercetat, în prima linie, aspectul eredității lui în clipa concepției, adică acel patrimoniu de dispoziții și tendințe potențiale, care organismului i-a fost transmis de părinți, generatorii săi, în sământa noii vieți în zigotă, și este circumscris în cromosomii și genele moștenite.

Ceeace a tentat și preocupat mai mult pe cercetători dela întemeierea științei eredității umane încoace — deci dela Fr. Galton încoace — a fost problema: cum se transmit însușirile, defectele și bolile umane dela părinți la copii? După ce legi se transmit talentele, inteligența, sănătatea, bolile, și celelalte capacități funcționale de tot felul? In această direcție a împins interesul cercetătorilor mai ales influența școlii mendeliene. Așa s'au ivit cercetările genealogice vaste, de proporții tipic americane, întreprinse de școala americană Davenport-Goddard asupra familiilor și spițelor nenumărate spre a determina ereditatea și modurile de transmitere ale defectelor și bolilor de tot felul în familiile umane.

Geneticienii umani contemporani s'au îndepărtat de această problemă. Nu-i mai interesează modul de transmitere ereditară a unei însușiri sau alta, ci o problemă mult mai pozitivă: problema raportului de forțe dintre influența eredități și influența condițiilor externe de viață asupra desvoltării însușirilor, bolilor etc. Care din cele două forțe este mai tare, mai decisivă, pentru manifestarea unei boli date, a unui nivel dat de inteligență, de talent, ori imbecilitate? Aceasta-i problema centrală a geneticei umane în zilele noastre.

In general, geneticienii și eugeniștii tind să fie de acord asupra faptului că organismul vine pe lume cu o garnitură întreagă de dispoziții (potențialități) cari formează echipamentul său ereditar, dar el trăiește într'o continuă interacțiune cu mediul, omul se adaptează neîncetat condițiilor de viață. Aceasta, foarte probabil, îl modelează, fie întărindu-i și călindu-i puterile, fie slăbindu-i-le într'o privință sau alta. S'ar putea deci admite că potențele cuprinse în sământa noii vieți se desvoltă și cresc numai prin interacțiunea celor două forțe, ereditatea și mediul, indiferent că privim caracterele somatice, sau cele mintale ale organismului fenotipic.

Din datele pe care le-a acumulat până azi genetica despre contribuțiile relative ale celor două forțe, s'a cristalizat o concepție dualistă, cunoscută în biologia din ultimul deceniu și după care organismul uman este produsul interacțiunii acestui cuplu.

Până prin ultimul deceniu geneticienii se împărțiau în două tabere: unii accentuau în special influența înzestrării ereditare, socotind-o atotputernică, în vreme ce alți cercetători accentuau mai ales influența modelatoare a mediului și educația asupra organismului uman, considerată fiind și ea absolut atotputernică în epoca plastică a copilăriei. Astăzi cercetătorii din cele mai multe

(Continuare la pag. 10)

SPRE DESTIN NECUNOSCUT

de Virgil Birou

Sub prăvala dealului, la câţiva paşi de Puţul Principal, se mătăhăneşte o clădire enormă, tăiată brusc la capete cu ferestre mari şi posomorîte, prin care nu se vede nimic, ca o fiară ursuză şi greoaie ce-şi molfoneşte rumegătura cu spinarea încovoiată şi cu capul posac, vârît între picioare. Coastele, din traverse şi din cărămidă roşie, vremea şi praful de cărbune i le-a mohorit atât de mult, că nici furtunile văratice, aspre şi repezi, cu răpăit de ciocan mecanic, nici nesfârşitele şuvoaie de toamnă nu le-au putut spăla tristeţea. Se lipea tristeţea de ea, ca de toate dealtfel în această vale, de profilul ei şi de însingurarea cu care s'a retras dintre celelalte clădiri, precum şi de funiile de oţel, smolite şi sprijinite în stâlpi cu vârful mai sus decât pluta, cu care era legată ca cu nişte hamuri imense de puţuri şi pe care foşneau, gonite de frică, cochete bărci aeriene, pline cu bulgări de cărbune, ce dispăreau în gurgălăul niciodată sătul al ei, ca bucăţile de pită în gâtlejul unui uriaş flămând.

La burta fiarei, între zecile de picioare împletite în traverse de fier, i-au crescut ţâţe. Ţâţe mari, cât un coşar, sub care se aştern să sugă viţeii-vagoane, aduşi de şerpii lucitori ai şinelor încolăcite printre ele. Şi laptele curge, de sigur negru, ca dintr'o astfel de fiară, în raze ţâşnite prelung, care formează pe duşumeaua vagonului la început o grămăjoară, drăguţă şi conică, ridicată de voia jucăuşă a unui copil, apoi o grămadă, un coş mare, mai mare, un dâmb, un munte, al cărui vârf ajunge până la sfârc. Când muntele arată imagina răsturnată a ugerului vine omul, cernit ca şi laptele de fiară, cu greblă şi cu lopeţi şi pieptenă cărbunele între pereţii vagonului până când muntele se năruie în sine, ca undele unui lac de smoală şi uşor încreţit. Undeva, o limbă se mişcă pe un cadran, alt om ţipă: Zece mii o sută treizeci şi opt şi viţelul pleacă făcând loc altuia să sugă.

Sub creasta spinării ascuţite măruntaiele monstrului duc o viaţă ciudată şi complexă. Kilometri de benzi, vinele monstrului, adevărate poteci mişcătoare, susţinute pe mii de role care se rostogolesc zi şi noapte cu uruit de golâmb, aleargă cruciş şi curmeziş, de sus în jos, din dreapta în stânga, într'o cursă fantastică şi uluitoare, purtând în vălăul lor uşor scobit sângele cărbune, adus la gurgălău de vagonetele neobosite. Il poartă prin cele patru etaje ale clădirii, îl trec prin tuburi ca maţele, prin site şi prin ciururificaţi şi rinichi ce tremură nesfârşit, prin ploi căzute din tavan şi prin bazine cu apă, prin vânturi calde, uscătoare şi-l scot sortat, spălat şi curăţat, la ţâţe, praf, grăunte, boabe, nuci, ouă de gâscă, bulgări.

Separaţia.

In dreapta şi în stânga benzilor şuşotitoare femei, dar mai cu seamă fete şi băieţi, care încă nu au uitat chiulurile nesfârşite trase dascălului gârbov şi resemnat, dar care au avut noroc, lucrează fară răgaz. Cu nasul legat în cârpe, mai târziu însă şi fără ele, cu feţe de hornar, pe care praful de cărbune s'a năclăit în sudoare, în bluze scurte, desfăcute şi ieşite din rochii ca să se vânture pieptul înfocat de căldura de iad, se apleacă deasupra râului de cărbune şi scot cu mâna căutătoare bucăţi de steril, pietre şi lespezi de şist şi le aruncă în vălăile care le duc la ieşitoarea monstrului, la movila imensă a haldinei. Benzile gonesc, cărbunele curge, mâinile se sbat, ca porumbei negri, neogoiţi, bătuţi de furtună, deasupra lui. Gândul nu prea are vreme să se închege în crâmpeie, ochii trebue să pândească, muşchii să răspundă, prompt, cu izbituri, cu încordări, să smulgă bruşii până la înţepăturile din coate, până la înţepenirile din umeri, până la ameţeala creerului, când toate se contopesc într'un amestec negru, curgător, haotic, care umple maţele de leşie şi usucă gâtlejul. Trebuie să pândească întruna. Să smulgă steril neîncetat. Zece ore pe zi, într'un leşin, ce nu mai are sfârşit. Din primăvară în toamnă, dela pârga holdelor aurii, până când crivăţul îngheţat sguduie ferestrele negre. Ani şi zeci de ani dearândul. Până când fata sglobie, care a intrat cu faţa netedă de bucuriile vieţii, iese hârcă gârbovită, înfofolită în zeci de cârpe, de frigul, care cu toată focăria de cuptor încins, nu-i mai poate ieşi din oase; până când braţele, a căror rotunzime se încolăcea atât de moale după gâtul ibovnicului, rămân supte, încreţite şi uscate, iar obrajii fleşcăiţi, dintre ridurile cărora nimeni în lume nu mai poate scobi praful de cărbune.

Separaţia.

In care dacă poate intra cineva la lucru, se spune că a avut noroc.

Separaţia.

In care doua fete de ocnar stau faţă'n faţă, la înălţime de trei etaje, despărţite la un braţ, de banda curgătoare şi care nu pot vorbi. Cârpe le astupă gura şi nasul, dar sânii se sbat sub bluzele desfăcute, fragezi şi calzi, de fete nestrăbătute încă de bărbaţi. Pielea albă cărbunele fin a brumat-o uşor, ca ciocolata dulce, atât de poftită în al patrălea an de războiu. Privirea o ţin aplecată deasupra benzii, pulpele goale, modelate în muşchi plinuţi, care se cufundă sub rochii cu mii de promisiuni, frământă podeala în loc, şoldurile parcă cern. Nu pot vorbi. Ochii lor însă, când observă că dela deal nu vine piatră — şi au experienţă destulă în asta — se fulgeră şi îşi trimt gândurile, prin apele lor, mobile ca unda, prin jocul vioiu al genelor şi al sprâncenelor, prin mişcările delicate ale capului.

— Uite, iar a venit, transmite una furişându-şi o privire prin fereastra prăfuită, pe geamul căreia un pumn grăbit a şters o rotocoală de o palmă.

— L-am văzut, confirmă scânteia complice în ochii celeilalte.

— De o săptămână vine întruna.

Tovarăşa mişcă genele, semn că pricepe. Mâinile aleargă prin râul negru, ochii sunt prinşi.

— Se postează aci, la gura puţului şi se uită în sus, continuă fata când apa cărbunilor iar s'a limpezit.

— L'am văzut. Ştiu cine e.

— ??

— Mai târziu. Când plecăm. Atunci putem vorbi în linişte. Vai!

Mânile întârziate o clipă se transformă în şoimi, care se reped săgeată după piatra ce o apucase la vale, spre destin oprit. Au prins-o. O scot. O aruncă şi iar se precipită asupra următoarei, care scapă şi se izbeşte de pereţii vălăului. Sitele duduie puternic, bolovanul se izbeşte de păreţi cu uruituri ce nu mai sfârşesc, o voce izbucneşte undeva, jos, mai pătrunzătoare decât urletul tuburilor.

— Iar aţi adormit netrebnicelor? Vi s'a dus gândul pe coastă?

Capetele se apleacă, umerii tresar. Ochiul însă, acest diavol hoinar, din nou fuge spre rotocoala din geam, unde omul se vede, aşteaptă şi tot aşteaptă. Sângele urcă, obrajii dogoresc şi o căldură neaşteptată cuprinde inima, care se sbate, puternic, dureros, fără să poată alunga sentimentul de plăcere, ce şi-a făcut loc undeva înlăuntru, lângă ea şi se împrăştie ca o undă, care o îmbrăţişează şi o poartă lin deasupra valurilor, spre un ţărm, necunoscut, îndepărtat, de care totuşi nu se înstrăinează. Vălăul iar duduie, o mână i s'a aşezat pe braţ.

— Ah!

Nervii se destind. E camarada care vine să-i ia locul. Fetele coboară două etaje, se ascund într'o încăpere unde plouă, se spală în fugă până la brâu şi îşi desfac cârpa, cu care şi-au strâns cozile legate în jurul capului ca o cunună.

Işi iau legătura şi ies în umbrele galbene ale amurgului care se întind dinspre Ştaier. Când se văd singure una se apleacă la urechea celeilalte.

— E obărştaigărul! Gorbojemsky!

Fata se miră, se face că nu înţelege, deşi în suflet se simte măgulită. Dela tatăl ei a auzit de multe ori de numele lui, şi l-a închipuit o namilă, care nu ştie altceva, decât să gonească ocnarii cu parul, Se uită furiş spre figura care îi face un gest imperceptibil cu capul. Prietena e grăbită, îi strânge mâna şi porneşte cu paşi repezi spre haldină. Inainte de a dispare, îi face semn cu legătura:

— Pe mâne!

— Pe mâne.

Rămâne singură şi nu vede calea pe unde să apuce, deşi casa e înainte, pe Şiruri, la câţiva paşi numai. Se impiedecă în şine, era să se lovească de un macaz. Nu se uită, dar simte că omul se apropie. S'a oprit la un braţ de ea.

— Imi daţi voie, domnişoară? Şinele acestea lunecă parcă ar fi unse. Să nu călcaţi pe ele.

Streinul o apucă de mână, o strânge uşor şi o scoate din încurcătura liniilor. In stânga e imensa movilă a haldinei, pe coasta ei se rostogoleşte zgura aprinsă pe care au scos-o dela cazanul cel mare al Puţului; din resturile nearse iese fum, îi simte mirosul acru.

— Nu vă supăraţi că m'am apropiat în felul acesta? Pe domnul Klempa îl cunosc de mult. Suntem cum s'ar spune, prieteni. Aş fi prea fericit să pot extinde prietenia şi cu membrii familiei Domniei Sale atât de plăcută.

Complimentele măgulitoare curg, glasul îi sună ca un pârâit, parcă ar frânge undeva o creangă verde, puternic, curtenitor şi ea se miră de unde a luat curaj să se apropie. Ea nu i-a dat voie, nu l-a chemat. S'a uitat numai să vadă cine e. Privirea acea nu a putut-o lua drept încurajare, e ca şi logodită, cu Gusti care nu e aci, nu a fost acasă de mai mult de un an, nu e frumos ce face, dar ea tot îl iubeşte şi-i ţine scrisorile adunate şi legate frumos, cu panglică albastră, sub pernă ca să-l viseze. Le citeşte tot a doua săptămână, când are după masă liberă. Le citeşte şi face planuri. E drept, acum nu a primit de mult, de câteva săptămâni, scrisori, dar asta nu poate însemna nimic, el nu are răgaz, acolo, să-i scrie în fiecare zi. Şi omul vorbeşte întruna, nu aşteaptă răspuns. ezitările ei le ia drept consimţire. Strânsoarea se face tot mai viguroasă, braţul se apropie, ca din întâmplare, dar insistent, de sân. Se ridică. Il pipăie cu muşchiul încordat, îl apasă şi ea nu-l poate opri, e prea slabă faţă de un om atât de tare. Nu poate decât să-l implore din ochi.

— Nu, nu. Ne vede cineva.

El nu înţelege. Sau nu vrea. Crede că numai acel cineva, care ar putea să-i vadă, le stă în cale; ochii sclipesc triumfători şi o strânge tot mai mult. Acum însă e scăpată, s'au apropiat de Şiruri, casa lor se vede, acolo, unde Şirul începe să se încovoaie după burta dealului, a zecea sau a douăsprezecea, nu a numărat până acum, dar mâne va număra, numai aşa, ca să ştie. Se opreşte cu ochii pe şirul caselor, în ferestrele cărora oamenii, desbrăcaţi în cămăşi, pipează şi răsuflă miazmele din ocnă. Unii s'au bărbierit, bărbia lor e solemnă şi vânătă. Privirea ei sare din fereastră în fereastră, să nu o vadă cineva; de mai bine de un an, de când a trecut cu Gusti, nu a mai umblat cu nimenea la braţ. Vrea să se smuncească, nu e nevoie, omul a înţeges şi cu siguranţa promisiunii o întreabă:

— Pe mâne?

Ea spune ceva, nu ştie ce, şi pleacă, spre casă ca fugărită, cu ochii în jos, cu braţele strângând sub pântece legătura cu hainele de lucru. Când ajunge, nu mai stă de vorbă cu nimeni, trece în camera ei, aruncă legătura şi cade pe un scaun gâfâind, cu gâtul înţepenit, parcă ar fi făcut ceva rău. Mânile i se apasă pe inimă, ar vrea să stoarcă ceva de acolo, un sfat, o adiere de gând bun, o amintire. Ea svâcneşte speriată şi mititică, presentimentul celor ce se vor întâmpla nu foşneşte încă prin niciun colţ al ei. Totuşi nu are linişte. Nu poate sta pe scaun. Se duce la fereastră şi se apleacă. De partea cealaltă a haldinei, Gorbojemsky trece cu mantaua pe umeri, cu pulpa prinsă în ciorap lung, de vânătoare, cu fălci proeminente, parcă ar vrea să sfideze pe cineva şi cu pălăria trasă pe ochi. Urcă spre Celnic, unde se înşiră, cu faţa plină de soarele ce apunea, cinci case ale muncitorilor mai buni.

Uşa se deschise. Ela, sora sa mai mică, întreabă:

— Ce-i cu tine, Roza? Intri în casă şi nici bună seara nu spui? S'a întâmplat ceva la Separaţie? Sau ai primit vreo ştire rea dela Gusti?

Roza nu răspunde. Se uită dusă pe gânduri, spre destinul ei nescris şi nedescifrat încă de nimeni, nici chiar de gândurile ei cele mai ascunse.

R. Ladea — Mama

VERSURI

de Alexandru Jebeleanu

Lângă mormântul unei fetiţe

Cine să întoarcă fluviul vieţii,
Revărsat în largul mărilor calme,
Muntele doarme cu fruntea în palme,
Şesul întins, şi-aşteaptă drumeţii.

Scăpată 'nsfârşit de umbrele spaimei
Ce cunoscută îţi pare tăcerea;
Nimeni nu ştie pe-acolo durerea,
Nimeni nu plânge zâmbetul mamei.

Fetiţă, cu trupul ţeapăn şi drept,
Cu gustul laptelui încă pe buze,
Pomii, oare, te-or duce prin frunze,
Pământul reavăn ţi-o suge din piept?

Morţilor, voi, pe sub pământ,
N' aveţi saloane, nici luminişuri?
Fetiţa va creşte şi albu-i cuvânt
Unde-o să-şi sune primele visuri?

Lăsaţi-o, cu fluturul care se pierde,
Să-i vină sufletul, trist, abătut,
Cu ochiul departe, departe de lut,
Să-şi vadă rochiţa nouă şi verde.

Sământa

Cum te-ai înfipt, sământă aruncată
De voluptăţi sau vânt în lutul moale,
Din miezul tău crescuse umbra toată
A arborelui răsărit în cale.

Spre tine trupuri tremurând de soare
Se frământau şi te pândeau să cazi,
Cu tine-şi lecuiră o visare...
Iar arborele te resfiră azi.

Şi oare, sfânt, prin anotimpuri, cine
Se răsuceşte neîmpăcat în tine,
De-ţi duce pretudindeni rădăcina
Să aibă unde-şi molcomi lumina?

Sământă, rătăcită lângă drum,
Zvârlită de pe ramurile 'ntoarse,
Tu porţi zăpada vieţii — aşa precum
Femeia-şi poartă pruncul între coapse.

Pământul fără tine, singuratec,
Rămânea umflat şi părăsit;
Nici ţipătul frunzişului sălbatec,
Nici buzele nu s'ar fi întâlnit.

Poetul maghiar József Attila

Autobiografie și versuri alese

în românește de Ion Stoia-Udrea

Curriculum vitae*

M'am născut în anul 1905 în Budapesta, sunt de religie greco-oriental. Tata, — răposatul József Aron — când eram de trei ani a emigrat, iar pe mine Liga de Stat pentru Ocrotirea Copiilor m'a dat spre creștere unor părinți adoptivi la Öcsöd. Aci am trăit până la vârsta de șapte ani, de-atunci încă lucram, ca în general toți copii săraci dela sate — am păzit porcii. La vârsta de șapte ani mama — răposata Pöcze Barbara — m'a dus îndărăt la Budapesta și m'a înscris în clasa II-a primară. Mama ne-a ținut, pe mine și două surori, spălând rufe și umblând prin case la curățit. Lucra prin case, era dusă de dimineața până seara, iar eu liber de orice control părintesc fugeam dela școală, trăgeam la fit. In cartea de cetire de a treia însă am aflat o istorie interesantă despre regele Attila și m'am așternut pe cetit. Nu numai de aceea m'au interesat povestirile despre regele hunic, fiindcă și eu port acelaș nume, ci și din cauza că părinții adoptivi din Öcsöd m'au chemat Pista. După o consfătuire cu vecinii, în auzul meu, au stabilit că numele de Attila nu există. Asta tare m'a pus pe gânduri, îmi părea, că trag la îndoială însăși existența mea. Descoperirea povestirilor despre regele Attila, cred că au avut, de aci înainte, o influență decisivă asupra tuturor năzuințelor mele, în ultima instanță poate această experiență m'a condus spre literatură, această experiență m'a făcut gânditor, m'a făcut omul care ascultă părerea altora, dar în sine o revizuește; acela, care răspunde la numele de Pista, până nu se adeverește ceea ce gândește el, că-l cheamă Attila.

Când am fost de nouă ani a isbucnit războiul mondial, tot mai prost ne-a mers. Mi-am luat și eu partea din statul în fața prăvăliilor, — s'a întâmplat că seara la nouă am întrat în șir cu cei cari așteptau în fața prăvăliei de alimente și dimineața la șaptejumătate, când să-mi vie rândul, naintea nasului mi-s'a spus că nu mai este untură. Am ajutat-o pe mama cum am putut. Am vândut apă în cinema Világ. Am furat lemne și cărbuni din gara Ferencváros, ca să avem cu ce ne încălzi. Am fabricat moriște de hârtie și le-am vândut copiilor de stare mai bună. Am cărat coșuri, pachete, în hale, etc. In vara lui 1918 m'am recreat în Abbazia, din bunăvoința acțiunei coloniilor de vară pentru copii carliste. Mama era bolnavă deja, i-s'a iscat o tumoare la mitră și atunci m'am prezentat eu singur la Liga pentru Ocrotirea Copiilor — și astfel am ajuns pentru timp scurt la Monor. Reintorcându-mă la Budapesta, am vândut ziare, am făcut comerț cu timbre, apoi, ca un mic bancher, cu banii poștali albaștri și albi. In timpul ocupației românești am fost picolo cu pâinea în cafeneaua Emke. Intre timp — după terminarea a cinci clase primare — mergeam la școala civilă (gimnaziu — n. r.).

La crăciun în 1918 a murit mama. Ca tutore Curia Orfanală l-a desemnat pe cumnatul meu, de curând răposatul doctor Makkai Ödön. Timp de o primăvară și o vară am servit pe vapoarele Vihar, Török și Tatár ale Societății An. de Navigație Atlantica. Atunci am depus examen, ca particular, pentru clasa patra civilă (gimnazială n. r.) După aceea tutorele meu și cu Dr. Alexandru Giesswein m'au trimis seminarist la franciscani la Nyergesujfalu. Aci am stat numai două săptămâni, eram doar greco-ortodox, nu catolic. De aci am ajuns la Macău, în internatul Demke, unde în scurt timp am primit un loc gratuit. Peste vară meditam în Mezőhegyes în schimbul locuinței și viptului. Clasa VI-a liceală am terminat-o cu puremiment, deși din cauza unor perturbări pubertale de mai multe ori am încercat să mă sinucid; nimeni n'a stat, nici mai înnainte și nici atunci lângă mine, ca prieten călăuzitor. Mi-au apărut însă primele versuri, poeziile mele scrise la vârsta de 17 ani le-a publicat „Nyugat". M'au considerat copil minune și n'am fost decât un orfan .

După terminarea clasei a VI-a am părăsit liceul și internatul, căci în izolarea mea m'am simțit foarte inactiv: nu învățam, căci știam lecția și numai după explicația profesorilor, pentru asta stă mărturie și certificatul meu eminent. M'am dus ca pândar și argat cu ziua la Kiszombor, apoi m'am angajat ca pedagog de casă. La rugămintea a doi profesori dragi m'am hotărât totuși să-mi iau bacalaureatul. Am depus un examen contras de clasa VII-a și VIII-a, așa că am terminat cu un an înaintea colegilor mei de clasă. Nu am avut însă decât trei luni pentru învățătură și astfel se explică, că pentru a șaptea am primit clasificarea de „foarte bine", iar pentru a opta de „suficient" numai. Certificatul de bacalaureat e însă mai bun decât cel de pe a opta, numai din limba maghiară și din istorie am primit nota „suficient". In schimb pentru niște versuri am fost dat în judecată pentru blasfemie. Curia m'a achitat.

Dupăaceea am fost agent plasator de cărți în Budapesta, apoi în timpul inflației am funcționărit la Casa bancară Mauthner. După întroducerea sistemului Hintz aci, m'au împărțit la contabilitate și nu mult după aceea spre necazul colegilor mai vechi, m'au încredințat cu controlul valorilor, ce pot fi eliberate în zilele de casă. Străduințele mele au fost măcinate o leacă aci, prin faptul, că colegii mei mai vechi mi-au pus după cap și lucrările lor, fără a pierde însă ocazia să mă sâcâie mereu pentru versurile mele, ce apăreau în diferite reviste. „La vârsta asta și eu scriam versuri" — îmi spunea fiecare. Mai târziu banca a falimentat.

M'am hotărât să devin definitiv scriitor și să-mi fac rost de o ocupație burgheză, care să fie în strânsă legătură cu literatura. M'am înscris la Facultatea de Filozofie a Universității din Seghedin la specialitatea Limba Maghiară-Franceză și Filozofie. Am preluat 52 ore săptămânale și din 20 am colocvat eminent. Am mâncat zile, din onorariul versurilor mi-am plătit locuința. Am fost foarte mândru că profesorul meu Dézsi Ladislau m'a declarat apt pentru cercetări autonome. Dar mi-a tăiat orice chef faptul, că profesorul Horger Anton, la care trebuia să dau examen din lingvistica maghiară, m'a chemat la dânsul și în fața a doi martori — și azi le țin minte numele, ei sunt profesori deja — a declarat, că din mine, cât el trăește, nu o să fie profesor secundar, căci „unui om — a spus el — care scrie astfel de versuri", și cu asta mi-a pus în față un exemplar din ziarul „Szeged", „nu-i putem încredința educarea generațiilor viitoare." Se vorbește adesea despre ironia sorții și aci într'adevăr e cazul: acea poezie, „Cu inima curată" e titlul, a devenit foarte renumită, șapte articole s'au scris despre ea, Hatvany Lajos nu odată a declarat-o ca un document al întregii generații de după războı „pentru vremile de mai târziu", iar Ignotus „în suflet a alintat-o, a mângăiat-o, a gungurit-o, și a murmurat-o", această „minunat de frumoasă" poezie, după cum a scris despre ea în „Nyugat", și această poezie a dat-o ca exemplu pentru poezia modernă în a sa „Ars poetica".

In anul următor — aveam douăzeci de ani atunci — am mers la Viena, m'am înscris la Universitate și m'am întreținut cu aceea, că vindeam ziare în fața lui Rathaus-K[illegible]ller și făceam curățenie în localurile Academicienilor Maghiari din Viena. Directorul Lábán Anton, când a luat cunoștință de acest lucru, l-a sistat imediat, mi-a dat masa la Collegium Hungaricum și mi-a făcut rost de meditații: pe cei doi copii ai lui Hajdú Zoltán, directorul general al Băncii Anglo-Austriece, i-am meditat. Dela Viena — dintr'un lăcaș de mizerie îngrozitoare, unde timp de patru luni nici cearșaf nu am avut — am trecut direct, ca oaspe, în castelul Hatvany din Hatvan, apoi stăpâna casei, Dna Hirsch Albert, mi-a dat bani de drum și la sfârșitul verii am plecat la Paris. Aci m'am înscris la Sorbonne. Vara am petrecut-o pe litoralul de sud al Franței, într'un sat de pescari.

După aceea am venit la Budapesta. Am audiat două semestre la Universitatea de-aci. Totuși nu am depus examen de profesor, căci — reamintindu-mi de amenințarea lui

(Continuare la pagina 5)

---

* Această schiță autobiografică poetul József Attila a scris-o cu câteva luni înainte de tragicul său sfârșit. I-a fost cerută de către o întreprindere, unde solicitase un post de funcționar. A fost publicată ca prefață la ediția Cserépfalvi a poesiilor sale, de unde, tradusă, o reproducem. N. Tr.

Cu inima curată

Nu am tată, mamă n'am,
nici dumnezeu și nici neam,
nici leagăn și nici linţoliu,
nici mândră să-mi poarte doliu.

De trei zile n'am mâncat,
nici preamult, nici cumpătat.
Douăzeci de-ani, tot ce am,
iată-i vând oricui pe-un ban.

De nu-i trebue nimănui,
am să îi vând dracului.
Fur cu inima curată
și ucid, de trebue'ndată.

M'or prinde, m'or spânzura,
'n sfânt pământ m'or îngropa,
și iarba morții o să crească
din inima mea-îngerească.

(Din „Medvetánc")

Mama

Ceașca a prins'o în două mâni,
într'o duminecă spre seară,
lin a zâmbit și apoi nițel
s'a așezat în amurgire — —

Intr'o crăticioară și-a adus
dela stăpâni cina acasă,
culcatu-ne-am, și eu mă tot gândeam,
că ei mănâncă-o oală 'ntreagă — —

Micuță-a fost și a murit curând,
mama a fost spălătoreasă,
și-acestea mor de timpuriu
de munca grea și făr'răsplată — —

Munți se nalță rufele murdare!
Ele îi urcă'n nori de aburi,
Și-apoi își curăță plămânii
în aer nalt în podul casei — —

O văd, s'oprește din călcat.
Trupul ei firav capitalul
l-a frânt, tot mai mult l-a îngustat —
luați aminte proletari — —

Spălatul a'ndoit-o din mijloc,
n'am știut că-i tânără nevastă,
și că'n vis purta un șorț curat
și uneori poștașu'-o saluta — —

(Din „Medvetánc")

Psalm mulcom de seară

O Doamne, cu nu îți pot ciopli gloria în stihuri
Cu grai simplu îmi rostesc psalmul meu.
Ci de nu vrei, nu-mi asculta cuvântul.
Știu că 'nverzește iarba, dar nu pricep de ce și nici cui înverzește.
Simt că iubesc, dar eu nu știu pe-a cui gură vor aprinde-o buzele mele.
Ascult cum suflă vântul, dar nu știu de ce mai suflă, când eu sunt trist.
Ci nu asculta la vorba mea, dacă nu-ți place.
Doar simplu, primitiv, aș vrea să-Ți spun acum Ție, că sunt și eu, și sunt aci, și Te admir, dar nu Te înțeleg.
Căci Tu nu ai nevoie de admirarea noastră, nici de psalmodierea noastră.
Căci poate îți jignesc auzul sgomotoasele și veșnicele implorări.
Căci nici nu știm altceva, decât să implorăm, să ne umilim, și să cerem.
Sunt simplu rob al Tău, pe care-l poți dărui și Iadului de vrei.
E nesfârșită împărăția Ta și ești puternic, și tare și etern.
O Doamne, dăruește-mă cu fleacul de mine însumi.
Ci de nu vrei, nu-mi asculta cuvântul.

(Din „Szépség koldusa")

Nu eu strig

Nu eu strig, ci bubuie pământul,
Atenție, atenție, a nebunit Satana.
Pitește-te 'n adâncul limpede-al izvoarelor,
lipește-te de placa sticlei,
ascunde-te 'n dosul diamantelor,
sub pietre printre gândaci,
o, ascunde-te în pâinea proaspăt coaptă,
tu săracule, sărac.
Cu ploile iuți pătrunde în pământ —
zadarnic ți-o îmbăiezi în tine însuți,
numai în altul îți poți spăla tu fața.
Fi ascuțișul unui fir de iarbă
și mai mare-i fi ca axa lumii.
O mașini, paseri, ramuri, stele!
Mama stearpă ne imploră copil.
Prietene scump, prietene drag,
fie că-i groaznic, fie sublim,
nu eu strig, bubuie pământul.

(Din „Nem én kiáltok")

Bărbații viitori

Ei vor fi forța și blândețea,
In bucăți sfârtica-vor masca de fier a științei,
Ca să-i cunoască sufletul pe față.
Săruta-vor pânea și laptele,
Și cu mâna ce mângâie capul copiilor,
Tot cu ea vor stoarce din minereuri
Fierul și toate metalele.
Din munți construi-vor orașe,
Plămânii lor calmi și enormi vor sorbi
In ei vijelia și ciclonul
Și oceanele toate se vor mulcomi.
Mereu ei așteaptă un oaspe neașteptat,
Și pentru el ei pun un tacâm,
Și pentru el ei își deschid și inimile.

Fiți asemenea lor,
Ca fii voștri cu picioare plăpânde
Neprihăniți să poată trece
Peste marea de sânge ce le stă nainte.

(Din „Nem én kiáltok")

La Dunăre

III.

Mama cumană, tata juma' săcui,
jumate, sau poate chiar detot, român.
Dulce fu sânul ei, la care crescui,
din gura tatii adevăruri rămân.
Când eu mă mișc ei se 'mbrățișează.
Asta-i trecerea. Prin ea sunt eu, trăesc —
și asta-ades mă întristează —
„Să vezi când n'om mai fi!..." — mă agrăesc.

Mă agrăesc, căci ei sunt eu de-acum;
din slab ce sunt mă împuternicesc,
mai mult sunt decât mulții, știu și spun,
strămoșii 'n mine toți se năvădesc,
sunt primul bob, rodind ce se destramă,
în tata și mama mă transform tăcut,
se'mpart apoi și ei în câte doi, și cheamă
'n mine astfel întregul șir trecut.

Eu sunt lumea — tot ce a fost și vine:
neamurile multe ce se 'ncaer.
Descălicătorii morți înving în mine
și 'n mine ascult al învinșilor vaer.
Arpad și Salan, Verböczi și Doja
turci, tătari, tăuți, români, ei cresc talaz
în noi, datorăm ăstui trecut deja
un viitor blând — noi, ungurii de azi!

... Eu vreau să muncesc. Trecutul mai bine
să-l mărturisim pe față, și 'n gând,
în Dunărea, veșnică 'ntre eri și mâine,
se 'mbrățișează valurile blând.
Pe-ale strămoșilor lupte 'n furtune
amintirea le 'mblânzește 'n senin,
să ne rânduim trebile comune,
asta-i munca noastră; și nu e puțin.

(Din „Nagyon fáj")

Din literatura negrilor americani

INVĂLMĂȘEALĂ PRINTRE ÎNGERI

de **Langston Hughes**

La fiecare reprezentație mulți albi plângeau cu lacrimi fierbinți. Aproape în fiecare Duminică, actorul negru, care interpreta rolul lui Dumnezeu, era invitat de către un preot, să vorbeastcă în fața credincioșilor săi. Preotul, care era alb, ca și enoriașii săi, credea că prin aceasta, relațiile dintre cele două rase ar fi mult îmbunătățite. Piesa, constituia unul dintre cele mai mari succese, pe care New-York-ul le înregistrase în ultimul timp, însă actorii și cântăreții negrii, erau plătiți cu mult mai prost, dacât ar fi fost, în acelaș caz, actori și cântăreti albi.

Autorul piesei și oamenii săi de afaceri, câștigau mai bine de o jumătate de milion de dolari pe an, dar trupa de culoare, care tocmai se afla în turneu, trăgea la hoteluri de rangul al treilea și adeseori, dormea în paturi pline cu ploșnițe. Singur artistul, care-l încarna pe Dumnezeu, era uneori găzduit într' un hotel pentru albi. I se întâmpla deasemenea, să fie invitat de către albi, sau să locuiască la cea mai bine situată familie de negrii, din oraș. Astfel, Dumnezeu era indemnat să creadă că totul este în perfectă ordine în lume. Presa îi consacra dări de seamă elogioase.

Trupa a fost invitată într'o bună zi la Washington. Aci s'a deslănțuit învălmășeala. La Washington, capitala Statelor Unite, nici un om de culoare nu este autorizat să intre într'un teatru. Fiecare negru știe, că el nu-și poate cumpăra un loc, nici măcar la galerie. Natural, în ghetto-ul negru, se găsesc și câteva cinematografe, la care și oamenii de culoare au acces. Insă în cele mai bune săli, din partea de jos a orașului, nici un loc nu le este rezervat. Oricât de necrezut ar părea acest lucru, Washington este cu mult mai rău decât Sudul, din acest punct de vedere.

Singur Dumnezeu, nu vedea nici un inconvenient în faptul că urma să joace intr'o sală din Washington. Era convins că prezența sa, ar ameliora relațiile dintre albi și negrii. Ar fi foarte bine, ca albii din capitală, să-l vadă pe el, actorul negru,... chiar dacă angajații negrii ai guvernului sau ai ministerelor și chiar dacă D-nul de Priest, deputatul negru al Congresului, nu-l vor putea vedea.

Nori de furtună incepură să se înalțe în Washington, chiar cu mult înainte de reprezentarea faimoasei piese, în care se puteau vedea negrii încântători, trăind în cer, bând lapte de pasăre și mâncând pești fripți, fără de a înceta o clipă, să cânte. Oricât de straniu ar părea acest lucru, negrii din Washington aveau dorința de a vedea și ei această piesă. Când s'au prezentat direcțiunii teatrului, demersul a fost primit cu indiferență. Negrii nu puteau ocupa un loc, nici măcar la galerie, atât de mare era cererea de bilete, din partea albilor.

Această știre îi înfurie pe negrii din Washington, în special pe angajații guvernului, care formau într'un fel sau altul, crema societății negre. Cântăreții negrii din trupă, se 'nfuriară și ei în egală măsură, ca și profesorii negrii dela Howard sau miniștrii bisericilor de culoare, care doreau să vadă cu ce seamănă pe scenă, un rai populat de negrii.

Direcțiunea teatrului era bine inspirată, nefăcând nici un pas în această delicată chestiune. Ea nu arăta nici un scrupul, imbogățindu-se uimitor depe urma muncii de câteva săptămâni a unei trupe de negrii, nepermițând în acelaș timp negrilor, să ocupe loc în sală.

Negrii din Washington, trimiseră deci o petiție lui Dumnezeu, acelui D-zeu de culoare, care își făurise un atât de strălucitor succes pe scenele Broadway-ului. Erau convinși că Dumnezeu, va face ceva pentru ei. Mai multe organizațiuni, printre ele și Asociația Preoților Negrii, întrară în legătură cu el, în timpul șederii sale la Philadelphia. „Ce rușine, îi spuseră ei, că albii ne impiedică să mergem să vă aplaudăm la Washington. Noi ridicăm un protest energic. Vă rugăm să ne ajutați."

Dar Dumnezeu știa, că de mulți ani, albii au interzis negrilor, nu numai accesul la spectacole, dar și în biserică. Chiar și bisericile catolice au refuzat în ultimul timp, să-i

Aurel Ciupe — Desen

mai primească în sânul lor. Cum își pot ei deci închipui, că li s'ar da permisia să-l vadă pe El, într'o sală rezervată pentru albi?

Dumnezeu era foarte bine plătit, iar renumele său era mare. El răspunse petiționarilor săi. Cerneala sa, zicea el, e făcută din lacrimile sale, iar inima sa sângerează, dar el nu poate angaja nici-o luptă. Mai mult, ne e rolul său acela, de a colinda țara pentru a semăna discordia și ura. El trebuie să răspândească dragostea de aproape și dragostea pentru frumos. Albii din Statul Columbia, vor deveni cu mult mai buni, dacă îl vor vedea pe el. Li se vor înmuia inimile auzind minunatele „spirituals" negre și văzând delicioșii îngeri negrii. De altfel, trupa va încerca să dea o reprezentație specială pentru rasa...

Amatorii negrii de dramă, din Washington, nu putură obține deci satisfacție dela Dumnezeu, nici măcar prin scrisoare. Dumnezeul lor de culoare. Când trupa sosi la Baltimore, o delegație „a celor mai buni dintre negrii" din Washington, veni să ia un interwiew lui Dumnezeu, în orașul vecin. In teatrele din Baltimore, negrii pot ocupa locuri, dacă nu la stal, dar cel puțin la galerie.

După reprezentație, Dumnezeu primi delegația. Ea plecă, plângându-se de neputința sa de a schimba situația din Washington. Natural, el vorbi despre afacerea aceasta cu regisorul său. Acesta gândea că ar fi bine și chiar posibil, ca Duminică seara să se dea o reprezentație specială, pentru negrii. Dumnezeu mai spuse delegației, că el este adânc jignit de situația nenorocită a poporului din care face și el parte, dar piesa trebuie jucată și pe mai departe. Delegația plecă furioasă, nu fără a-și exprima indignarea față de membrii trupei. Printre îngeri, se iscă o înfocată discuție, cu privire la atitudinea ce trebuiește să fim adoptată. (Chiar dacă Dumnezeu are rolul principal în piesă, îngerii au și ei un rol destul de important.)

Printre îngeri se găsea un tânăr negru, numit Johnny Logan. El n'a iubit niciodată meseria asta de înger. Dar în timpul repetițiilor, rolul acesta i-a fost totuși atribuit, din cauza vocii sale de bariton și a trăsăturilor sale tipice de negru. El cunoștea meseria de înger la perfecție, căci piesa se juca de mai bine de trei ani.

Logan venea din Sud, pe care îl părăsise de altfel, din adolescență. El aparținea acelui soi de tineri negrii, pe care oamenii din Sud îi urăsc. El credea în eficacitatea unei lupte directe și fără concesiuni, pentru abolirea rasismului și a obiceiurilor. Jim Crow. („Obiceiurile Jim Crow" sunt cuprinse în legea, prin care în anumite state din Sud, negrii sunt obligați să călătorească în vagoane special rezervate pentru ei. N. Tr.) El credea deasemenea că trebuie făcut knock-out orice alb, ce insultă pe un negru. Nu împlinise încă 16 ani, când fu alungat din oraș, de către albii din Augusta.

Se stabili la New-York, se căsători cu o servitoare dintr'un restaurant și-și câștiga cele necesare traiului, lucrând ca hamal în gară. El s'ar fi stabilit pentru totdeauna într'un mic apartament din Harlem, dacă amicii săi nu ar fi descoperit, că are o voce remarcabilă și că trebuie să facă parte dintr'un cor al hamalilor. Apoi, a primit rolul acesta de înger, în piesa care avea un atât de mare succes pe Broadway.

Cu cât se gândea mai mult la viitoarea lor reprezentație din teatrul acela din Washington, la care nu era în vigoare legea Jim Crow, dar care-i alunga pur și simplu afară pe negrii, cu atât mai mult creștea în el dorința de a câștiga această luptă. In cele din urmă, el reuși să convingă întreaga trupă de necesitatea unei acțiuni, întreaga trupă... afară de Dumnezeu. Ingerii hotărîră să organizeze o grevă.

Aflându-se încă departe de Washington, toți îngerii negrii, dela tenori până la bași, dela soprani până la cântăreții de „blues", se hotărâră repede. Practic, toată trupă era de acord, pentru o grevă.

— Vă puteți închipui un oraș, unde oamenii de culoare, să nu aibe acces, nici măcar într'un colț al galeriei, la o piesă jucată de negrii. Eu sunt decis să nu joc.

— O să le arătăm noi albilor, că nu-și pot bate joc de noi până la infinit. O să realizăm cea mai mare grevă a actorilor, cunoscută până azi.

— Bine 'nțeles, vom face grevă.

Scena se petrecea la Philadelphia. La Baltimore, ardoare li se mai potolise. Logan trebuia să depuie cu atât mai mult efort, cu cât simțea slăbind elanul camarazilor săi.

— Dar dragul meu, eu trebuie să mă gândesc la soția mea. Nu pot pierde leafa pe o săptămână întreagă.

— Și eu am nevastă, răspundea Logan. Eu am și un copil. Dar eu sunt decis să rezist până la capăt.

— Se vede că ești novice în această meserie, declară un altul, care tocmai își sulemenea fața.

— Da, și chiar dacă te-ai obișnuit să joci în teatre rezervate pentru albi, tu nu-ți mai poți aminti de vremurile de mai de mult, adăogă, punându-și favoriții, omul care-l juca pe Mathusalem.

— Eu știu tot ce se povestește despre vechile timpuri, reluă Logan. Cântăreți negrii, se vopseau mai negrii decât erau și permiteau spectatorilor să și bată joc de ei. Toate astea, pentru a face plăcere albilor. Dar cine vrea să revie la aceste zile depășite?

Voi nu aveți creier, strigă Logan.

— Tu ști ce ești? Un revoluționar. Iată ce ești, zise bătrânul tenor, care juca rolul lui Saul. Noi știm prea bine, și fără de tine, când trebuie să facem grevă, și când nu.

— Ascultați atunci, zise Logan îngerilor, ce se grăbeau să-și pună aripile căci cortina urma să fie ridicată din clipă în clipă. Ascultați. Dacă noi nu vrem să facem o adevărată grevă, atunci să organizăm o manifestație, în prima zi de reprezentație, într'un fel sau altul. Trebuie, indiferent în ce chip, să arătăm albilor, că suntem hotărîți să nu lăsăm lucrurile să meargă și pe mai departe așa. Trebuie să arătăm deasemenea negrilor, că noi suntem alături de ei, teoretic cel puțin.

— Nu e rău gândit, reluă un înger, care avea o piele de un negru superb. Eu sunt pentru o grevă de o zi.

Eu de asemenea adăugară mulți alții.

Ingerii erau masați pe coridorul ce ducea pe scenă, și se pregăteau să-și ocupe locurile, pentru a mai înveseli Baltimore-ul. Actorul, care juca rolul lui Dumnezeu, se afla deacuma în dosul stinghiilor ce susțin culisele.

— Tăcere! zise el.

Lunea următoare la Washington. Prima reprezentație, a faimoasei piese albe, despre vieața negrilor în rai. O trupă din New-York. Cântece cum numai negrii pot să cânte. Reîntoarcerea la Dumnezeu, a unchiului Tom.

Washington-ul negru, ar fi vrut să ia cu asalt teatrul, dar poliția primise din timp, instrucțiuni precise. Forțe polițenești, se aflau masate la fiecare colț de stradă, pentru a preîntâmpina mișcările de masse. Nimeni nu-l putea vedea pe Dumnezeu. Dealtfel, acesta era ținut ascuns cu grije, în locuința unui profesor negru și păzit de doi detectivi. Ziarele povesteau, că revoluționarii negrii, ar fi încercat să-l răpească pe Dumnezeu. Pe Dumnezeul lor de culoare.

Logan își petrecuse întreaga zi, încercând să întărească convingerile labile ale camarazilor săi. Avusese mai multe discuții cu ei, în camerele lor dela hotel.

Ei erau decișii pentru grevă, tot timpul cât el era de față, convingerea lor slăbea însă după plecarea lui. Și ce le-ar face polițiștii din Washington, dacă ei s'ar apuca să facă grevă? Se aruncă la Washington negrii în pușcărie și pentru fapte mai puțin grave. De altfel, s'ar putea întâmpla prea bine, să fie concediați, să piardă leafa pentru o săptămână întreagă, sau să nu mai fie niciodată angajați de vre-un teatru. Și la urma urmei și actorii trebuie să mănânce ceva. De altfel Dumnezeu avea dreptate. Piesa e minunată. Trebuie continuată seria succeselor de care s'a bucurat până în prezent piesa. Ea nu poate avea asupra albilor decât o influență bună. Logan, negrul acesta păduchios, e nebun deabinelea.

— Ascultă deci. Ai face bine să fi ceva mai rezonabil. Nimeni nu va face grevă în seara aceasta, îi zise unul din actori, lui Logan, către orele șase, în salonul hotelului Whitelaw (acesta era un hotel pentru oamenii de culoare). Ai face bine să renunți. Noi nu avem creieri.

N'am să renunț, răspunse Logan.

Când actorii ajunseră la teatru, ei se treziră că sunt înconjurați de polițiști. Scena era plină cu detectivi. In foyer, era o coadă lungă de spectatori. Albi bine 'nțeles, care așteptau să cumpere bilete pentru spectacolele următoare. Cu polițiști în fața automobilului ce-l aducea la teatru, sosi și Dumnezeu. Sosi ceva mai devreme, pentru a mai avea timp să țină un discurs trupei. Regisorul alb și un reprezentant al firmei newyorkeze, îl întovărășeau.

Toată trupa fu chemată pe scenă. Dumnezeu se plânse de îndelungata suferință la care fusese supusă rasa sa, înainte de a fi ajuns la situația în care se află azi. El le spuse cât de mult suferise și cât de mult cântase rasa lor. Cât de mult vor trebui ei încă să sufere și să cânte, până când albii au să înceapă să-i înțeleagă și să-i aprecieze la justa lor valoare. Greva nu ar servi la nimica. Greva ar face pur și simplu rău, cauzei lor. El, Dumnezeu, e de părere, că piesa trebuie jucată mai departe, și crede că întreagă trupa, îngerii, — copii săi spirituali, sunt de aceeași părere.

Albii, care îl acompaniau pe Dumnezeu, se simțeau foarte stingheriți, gândindu-se la suferințele angajaților lor negri, dar cu mult mai grav îngrijorați de gândul, că greva ar putea produce pierderea incasărilor pe o săptămână întreagă. Asta era în realitate cauza, care dădea de gândit tuturor oamenilor, chiar și angajaților albi din trupă.

Doi detectivi, cu statură de uriaș, erau postați în spatele lui Dumnezeu, și a proprietarilor albi.

Toți negrii, inutil de spus, coborîră în cabinele lor, unde-și puseră aripile și făceau ultimele pregătiri pentru întrarea pe scenă. Toți, afară de Logan. El cobori totuși în cabine, dar pentru a mai lupta, pentru a le reda forța, pentru a face din negrii aceștia oameni, pentru a duce la bun sfârșit greva. Lui nu i-a reușit. Nimeni nu dorea să facă grevă. Nimeni nu ar fi sacrificat nimica, pentru onoarea rasei sale, pentru demnitatea ei, sau pentru elementarele drepturi ale omului. Nu. Actorii doreau să joace o piesă scrisă, într'un dialect naiv, în care se puteau vedea negrii, lăfăindu-se în raiu.

Direcțiunea trimise doi detectivi în cabine, pentru a-l aresta pe Logan. Ea nu voia să lase nici-o șansă dușmanilor ei. In momentul în care cortina se ridica, poliția ridică pe actorul negru; acuzat că ar fi turburat ordinea publică. Toți îngerii de culoare, erau masați în culise, gata de a interpreta „spiritual-ul" din uvertură. Ei văzură două lacrimi grele, alunecând pe obrajii camaradului lor. Cea mai mare parte dintre ei, credeau că el plânge, pentrucă fusese arestat. Inima lor fricoasă, se bucura că nu este vorba de ei.

In picioare și încins în haina sa neagră, Dumnezeu nu-și întoarse măcar capul. El făcea ultimele pregătiri, pentru prima și triumfala sa apariție, în fața spectatorilor albi, din Washington.

In românește de **Bernhard Broth**

Tinerii prozatori italieni

de Silvio Guarnieri

I.

Răstimpul cuprins între cele două războaie mondiale cunoscu a caracteristică evoluție a prozei narative italiene. Dintru început se desluși un net contrast de tendințe: de-o parte literatura ușoară, romanul, nuvela pentru marele public, de-o ștearsă valoare artistică și de mare tiraj, aduceau succesul sgomotos al unor scriitori ce lăsară în urma lor o faimă aproape scandaloasă, dar nicio posibilitate și dorință de recitire; era epoca lui Guido Da Verona, a lui Pitigrilli, a lui Mario Mariani, a lui Bruno Corra, a edițiilor Vitagliano cu copertele multicolore și îmbietoare femeiuști decoltate; se vorbea ca de sigure făgăduieli din partea lui Virgilio Brocchi, a lui Salvator Gotta, a lui Lucio d'Ambra, iar Luciano Zuccoli apărea aproape ca un maestru discret și elegant; fiecare scriitor compunea unul ori două volume pe an, editorul i le lansa la 'nceputul ori la mijlocul sezonului literar, și în Galleria, la Milano, pasionații se înghesuiau în librăria Baldini și Castoldi pentru a obține un autograf din partea autorului preferat, pe prima pagină a volumului încă netăiat, ieșit proaspăt din tipografie.

De partea cealaltă stătea, în net și ostentativ contrast, un grup de scriitori feriți de succese ușoare, îndârjiți în elaborarea prozei lor, mulțumiți cu cele două, trei pagini pe care o înfrânată și avară inspirație le acorda cu o îndârjită exigență a demnității, ei își asumau și-și abrogau sarcina de-a înnoi moravurile literare, de-a readuce literatura la un nivel artistic; se simțeau izolați și aristocratici, se fereau de orice întâlnire cu un public pe care-l judecau cu totul nepregătit, și nu se 'ngrijeau să placă. Exemplară în asemenea caz fu revista romană „La ronda" (Rondul), care adună în puțin lungul ei răstimp de existență, pe cei mai buni dintre acești literați puri, dela Cardarelli la Cecchi, dela Barilli la Baldini, la Montano, la Bacchelli și care încrustă în istoria literaturii noastre un sigur punct de reazăm, o poziție stilistică și morală limpede, susținută critic, conștiincios, cu îndâjire și intransigență.

Dar contrastul acesta dintre literatura ușoară, de mare tiraj și cu subiecte plăcute și vesele, și cealaltă, cumpătată și modestă, mulțumită în izolarea ei, închisă în turnul de fildeș, adeseori manifestându-se doar prin paginile vreunei reviste cu cititori puțini, abia după mulți ani adunată în volum, nu arăta numai o polemică literară ci și o fundamentală deosebire de poziții umane, oglindea un contrast înfipt adânc în viața unui popor, contrast nefiresc care trebuia, de nevoie, să culmineze într'o criză. O burghezie mulțumită de sine, îmbogățită de ușoarele și rușinoasele câștiguri ale unui războiu, aspru și dureros, se distra și se complăcea în lectura nuvelelor decoltate și a romanelor de aventuri, cu satisfăcuta superioritate a celui ce simte hrana potrivită propriilor nevoi, și în acelaș timp, socotindu-se ridicată, înmobilată de o facilă competență, capabilă de judecăți într'un câmp din temelie străin ei, dar pe care, deacum, se putea amăgi să-l domine cu dezinvoltură. Intr'adevăr, îmbogățiții și afaceriștii, care tindeau să dea un lustru și o temelie bogăției lor prea recente și neașteptate, își vedeau astfel confirmate propriile capacități practice printr'o dovadă intelectuală; și aveau literatura și cultura pe care o meritau: literatură de după războiu, după cum fu și numită. Astfel, aceia care nutreau o trebuință de absolut, de valori neatinse de decadență, fură împinși la o scârbă de nebiruit și-și făcură o datorie și o mândrie din a nu sluji și din a nu putea sluji drept hrană spirituală unui asemenea public; se smulseră din viața cotidiană a țării lor și această atitudine se întipări pe deoparte cu generozitate dar și cu sgârcenie, pe de alta, conștienți, poate, ei înșiși de o intimă slăbiciune, și astfel neîmpinși să înnoiască o ambianță vulgară, nedându-și seama de necesitatea formării unui public, unei clase intelectuale capabilă de induioșări adevărate și de entuziasm; izolați, fiind fundamental sceptici, resemnați să accepte o stare de lucruri pe care o judecau inevitabilă, disprețuind o decadență intelectuală și morală, care ar fi sfârșit prin a-i molipsi dacă s'ar fi închis numai în apărare.

Din această stare de lucruri derivă faptul că dacă istoria literară italiană mai recentă, în perioada care se scurge aproximativ între 1920 și 1935, — cunoaște o reînflorire a tuturor genurilor literare și aproape o creiare și-o afirmare a unei literaturi noi, totuși poate numera doar puține romane care să aibă o validitate mai mult decât trecătoare, una de document al epocei și al moravurilor. De Roberto, Albertazzi, Pirandello, Deledda sunt exponenți ai unei perioade ce se încheie cu primul războiu mondial; tot așa Panzini a cărui activitate chiar trecând de această limită, se bazează mai ales pe acele volume care cuprind în proze scurte, în diarri și jurnale de călătorie, impresiile sale, — decât pe romane, prea adeseori capabile de o dezinvoltură superficială, abia străbătută de eleganță; Svevo, unicul mare romancier pe care l-a avut Italia după Verga, și-a compus ultimul și cel mai mare roman între 1915 și 1918, iar conformația sa intelectuală, vârsta lui, îl fac contemporanul lui d'Annunzio și-al lui Pirandello; opera lui Tozzi e trunchiată de moarte în 1920; cei de-aceiași vârstă: Pea, Palazzeschi, Bontempelli, ori par îndepărtați de roman în toată perioada aceea, ori, când și-l propun, rămân sub nivelul lor obișnuit, stângaci și constrânși, parcă, într'o măsură ce nu e a lor. Pentru a o ne consola și a umple cronicile rămân operele lui Borgese, Moretti, Cicognani, Beltramelli, Bacchelli, care par târârea înainte a trecutului, prea departe de noua atmosferă. Intr'adevăr, putem afirma că între „Tre croci" (Trei cruci) a lui Tozzi, „La coscienza di Zeno" (Conștiința lui Zeno), a lui Svevo care datează din 1920 și „Le sorelle Materassi" (Surorile Materassi) a lui Palazzeschi care e din 1934, niciun roman care să poată însemna o dată și să rămână în istoria literaturii noastre, nu apare în Italia.

Cu toate acestea, nu lipseau îmbierile și ațâțările criticei, adesea din cele mai limpede văzătoare și niciodată nu s'a îndreptat către scriitori cu o mai răspicată stimă, așteptând, parcă, din partea lor o posibilitate, un indiciu de reînnoire, nu numai și nu atât a literelor cât a moravurilor; lor li se cerea să construiască, să pună opera lor pe temelii de omenie, adică acele ale unei societății înnoite, lor li se cerea, după pilda celor mai buni din veacul trecut și a străinilor, opera complexă, vastă, care să îmbrățișeze panoramatic activitatea, exigențele, aspirațiile unui popor, ieșind din izolarea la care se constrânseseră. Câteodată, scriitorii răspundeau îmbierii, erau purtați de această atmosferă de așteptare, își forțau propria lor natură, momentul lor; dar, dacă strădania era generoasă, opera desvelea mai mult o imposibilitate decât o incapacitate. Chiar și acela care în limitele unei proze, artistice, unei nuvele, izbutise să dea o probă desăvârșită de personalitate și de o nouă vitalitate, apărea atins de retorică, pierdut în banalitate atunci când încerca să înfrunte limite mai largi. Așa i se întâmplase lui Bontempelli și chiar lui Pea și lui Savarese; tot așa, nici cei mai tineri ca Alvaro și Comisso, nu biruiră încercarea; proza italiană părea ajunsă la un punct mort.

După tradiție, care lasă totuși o deplină libertate a subiectelor și a desvoltărilor, romanul se întemeiază pe două elemente fundamentale: eroul, protagonistul, și ambianța; câteodată unul devine în aparență, neglijat în folosul celuilalt, dar în mod necesar, fiecare împrejurare se mișcă pe contrastul lor și pe reciproca lor complectare. Acum, proza noastră cea mai bună din această perioadă, se ferea în cea mai mare măsură de orice desvoltare, de orice continuitate; se culegeau și redau impresii, sentimente neașteptate, reflexii, și, în scurtime, în intensitate, se căuta de-a se câștiga o primordială certitudine, o sinceritate care să nu deie loc unui joc dialectic de contraste, de opoziții, aproape fiindcă se simțea fragilitatea unei asemenea sincerități, — imediatul ei, — pierdută îndată acolo unde se voia s'o fixese în moravuri, acolo unde se voia să dăinuiască. Scriitorul nu-și trăda datoria, nu se delăsa superficialității, dar tocmai deaceia nu îndrăznea să-și impună o sarcină care l-ar fi trădat, l-ar fi abătut. Se simțea necesitatea noutății, a unei absolute reînnoiri, și întru asemenea sens se socotea necesară, din instinct, și orice, fixarea unei temelii sigure acestei noutăți, culegerea și afirmarea ei în mișcările acelea libere și spontane care alcătuiesc patrimoniul oricărui om, lămurindu-le, deasupra zgurei unui morav, devenit deacum retoric dar îndeajuns de puternic pentru a le putea devia și birui.

Celor doi termeni li se impunea aceiași soluție:

O reînnoire a eroului cerea o reînnoire a societății, unul era respectiv contaminat de cealaltă, iar aceasta formată prin el; dar lucrul acesta se putea împlini doar dacă ceiace era încă fragmentar și deabia amintit s'ar fi putut impune, ar fi putut deveni conștiință și siguranță. Aceasta nu se putea întâmpla până când scriitorul nu avea să-și simtă într'adevăr ambianța, societatea, timpul, părtași la înnoirea care i se impunea implicit. Istoria mai recentă a romanului nostru revelează acest contrast de raporturi, de chemări, de nevoi și de corespondențe dintre scriitorul italian și ambianța în care acesta trăește.

Se observa, cu trecerea anilor, o înceată maturizare, o chibzuită orientare spre un asemenea gen literar; idila, proza artistică, prindeau o mai precisă desvoltare, personajul se delinia, se afirma, din liric devenea istoric; și astfel, pe 'ncetul, se înnoia nuvela care căzută în mâinile meșteșugarilor, devenită în paginile revistei „Grandi firme" (Marile semnături) gen de delectare și distracție, se redusese la un joc de ușoară ilaritate ori la surpriza finală, la anecdotă. Deaceea perioada aceasta de așteptare însemna o detașare dintre două maniere, dintre două obiceiuri literare, pe care le putem caracteriza și defini mai exact inapoindu-ne la precedentele unuia într'o epocă mai îndepărtată, până la 1910, și socotind târârea celuilalt până aproape în zilele noastre, în cea mai comună literatură ușoară. Și nu e numai o detașare de generații, — deîndată ce și tinerii care pe urmă apărură dealtfel dotați, puteau îndura pe-atunci influența ambianței mediocre, iar operele vreunuia care părea să se impună îndată și să răspundă unei nevoi imediate a celor mai luminați pe-atunci și indiscutabil a tuturora astăzi, — apar molipsite parcă de acea veche atmosferă de decadență.

Inceată și gradată avea să fie, de nevoie, o asemenea trecere, înceată cucerirea definitivă a unui nou stil narativ; era cu neputință de-a se ajunge dintrodată la cea mai intensă afirmare a romanului; și aceasta mai ales fiindcă noua literatură se năștea dintr'o colaborare, dintr'o comună experiență, nu din neașteptata și peremptoria afirmare a unuia ori a câtorva. Cumpătarea și nevoia de căutare îi făceau pe scriitori chibzuiți în desvoltarea lor, aceștia neavântându-se, și doar încetul cu încetul siguri de cucerire. Romanul părea să fie un îndepărtat punct de sosire, ca semnul unei noi și explicite moralități.

Catul Bogdan — Desen

Balada omului cu grumazul sfârticat

de Georges Duhamel

Nu mai vorbi, frate cu grumazul sfârticat!
Mi-e deajuns să-ți întâlnesc privirea.

Mi-e deajuns să-ți văd despicătura adâncă
Prelungindu-se, în roșu tremur, spre tâmplă

Și pupila neliniștită, mobilă,
Lărgindu-se peste umbra din tine,

Și întregul tău corp, înaintea mea desfășurat,
Ca o pagină scrisă în limbajul meu ciudat.

Corpul tău! Până în unghia degetului mic,
Până în pielea scorțoasă a genunchilor,

Până la urechile crăpate de vânt,
Până la picioarele umflate de vine trudite.

Frate! tu nu ști că dacă tremuri,
Ca o ramură de plop tremur și eu?

Și dacă tusa, șuerând, în pieptul tău urcă,
Și 'n pieptul meu orice bucurie se usucă!

Și dacă somnul te uită în noaptea ta tulbure,
Crezi oare că vine pe mine să mă acopere?

Deci, prietene drag, orice vorbă-i deajuns.
Nu mai face să-ți sângereze gâtul străpuns,

Privește-mă doar în ochi,
Privește-mă doar în inimă

Și lasă numai tu mâna să-mi cadă
Mâna ta mare, păroasă, și-atâta de slabă!

Inchide gura cu sânge și gust amărui,
Prea ai, o prietene drag, atât de multe să-mi spui!

In românește de Pavel Bellu

Poetul maghiar József Attila

în românește de Ion Stoia-Udrea

(Continuare din pagina 3)

Horger Anton — am crezut că nici așa nu voi primi catedră. Institutul de Comerț Extern m'a angajat apoi, la înființarea lui, corespondent în limba maghiară și franceză, — referințe cred că ar da bucuros fostul meu director general, dl. Koródi Alexandru. Atunci însă așa lovituri neașteptate am primit, că oricât m'ar fi oțelit viața până aci, nu le-am putut suporta — OTI (Casa Asigurărilor Soc. Magh. n. r.) m'a trimis întâi în sanatoriu, apoi în concediu medical, cu „neurastenia gravis". Am plecat din serviciu, am recunoscut singur, că nu pot sta atâta timp ca o povară pe capul unei întreprinderi tinere. De atunci trăesc din scrierile mele. Sunt redactorul revistei de literatură și critică „Szép szó". Pe lângă limba mea maternă, maghiară, vorbesc și scriu franțuzește și nemțește, corespondez în limba maghiară și franceză, cunosc perfect dactilografia. Am știut și stenografie, cu un exercițiu de o lună aș putea să-mi reîmprospătez această cunoștință. Mă pricep la tehnica tiparului și presei, știu să concepez corect. Mă consider cinstit și cred că am o pricepere rapidă și sunt tenace în muncă.

BELA

de Zeno

Dacă în ordine cronologică, Schönberg este primul şi cel mai radical dintre compozitorii revoluţionari, cari au lichidat definiv romantismul secolului al XIX-lea, Bela Bartok este în schimb acela, care a contribuit mai mult la cristalizarea definitivă a stilului muzicii noi.

Dar în timp ce Schönberg, datorită radicalismului său excesiv, tendinţei de a schimba până şi bazele materiale însăşi ale muzicii, s'a situat în afară de evoluţia firească a artei sonore, încât influenţa sa a fost numai de scurtă durată, muzica lui Bartok sintezizează oarecum toate aspiraţiile sonore ale epocii, indicând drum nou şi soluţii atât în privinţa melosului, a ritmului, a problemelor de formă, cât şi a unui fond expresiv, esenţial deosebit de „ethosul" romantic.

După o foarte scurtă perioadă, în care se insufleţeşte de muzica lui Liszt şi Richard Strauss, de aceşti reprezentanţi grandilocvenţi ai romantismului, Bartok trece printr'o fază expresionistă în care arta sa se întâlneşte în unele puncte cu aceea a lui Arnold Schönberg. Această perioadă cuprinde lucrările aproximativ până la Op. 10. Lucrările cele mai remarcabile ale acestei perioade sunt: „Două portrete pentru

Clişeul No. 1

orchestră" Op. 5 şi quartetul de coarde Op. 7.

Dar cu o structură sufletească, fundamental deosebită de cea a lui Schönberg, Bartok nu evoluiază spre esoterie, egocentrism şi izolare totală, ci caută drumul spre o artă cu baze largi omeneşti, drumul spre comunitate.

Clişeul No. 2

La această răscruce, în acest moment decisiv şi pentru Bartok, şi pentru destinele muzicii europene, se întâlneşte cu muzica poporală a neamurilor cari trăiau în vechea monarhie ungară.

Iată cum defineşte Bartok însuşi ajutorul pe care i l-a dat muzica ţărănească a neamurilor din fosta monarhie, în acele momente de criză, cari nu erau numai ale compozitorului maghiar, dar şi ale întregii muzici europene. (Schiţă autobiografică în revista „Anbruch" No 5, a-II.)

„La inceputul secolului XX-a excrescenţele post-romantismului devin nesuferite. Simţim lămurit: pe drumul acesta nu mai merge; nu este altă scăpare decât să ne întoarcem hotărît faţa dela secolul al XIX-a."

„In această încercare de înnoire, compozitorii au găsit un ajutor nepreţuit în muzica ţărănească propriuzisă, până atunci aproape necunoscută. Muzica ţărănească este tot ce se poate închipui mai desăvârşit şi mai variat în ceeace priveşte plăsmuirea artistică, puterea ei expresivă este nebănuit de mare şi în acelaşi timp îi lipseşte orice fel de sentimentalitate, orice ornamentaţie inutilă. Deseori este simplă până la primitivitate, dar niciodată nu este simplistă. Un punct de plecare mai potrivit pentru o recunoaştere a muzicii cu greu se poate închipui."

Pentru a cunoaşte deci cât mai bine muzica poporală, a intreprins împreună cu celălalt mare compozitor ungur, Kodaly Zoltan, o vastă activitate de culegere a melodiilor poporale. Intâi numai a celor ungureşti, apoi şi a celor româneşti (apărute în trei volume: „Muzica Românilor din Bihor" Ed. Academiei Române, „Die Musik der Rumänen aus Maramureş, Ed. „Drei Masken-Verlag, München, „Colinde", Ed. Idem) a celor slovace, şi în urmă, cu ocazia unei călătorii de studii, şi a celor arabe.

Acest fapt, precum şi orientarea sa după muzica poporală, a avut drept consecinţă, etichetarea lui Bartok ca folclorist.

Ori, nimic mai eronat, decât o asemenea incadrare îngustă. Căci în timp ce folcloriştii de pur sânge (Drăgoi, Slavenski, Vladigeroff, etc.) practică folklorismul, fie dintr' o îngustime spirituală, dintr'un naţionalism greşit înterpretat, fie dintr' o deficienţă muzicală, neavând talentul de a inventa melodii proprii, sunt nevoiţi a recurge la tezaurul melodic al muzicii poporale, prelucrând melodiile ţărăneşti cu mai multă sau mai puţină dibăcie şi pregătire tehnică, intenţia lui Bartok nu a fost niciodată de a face etnografie muzicală.

Cu toate că în calitate de culegător, este o somitate unanim recunoscută, n'a confundat niciodată ştiinţa cu arta. Dar cu intuiţie genială a întrezărit în învăţămintele, pe cari le-a putut extrage din principiile de bază ale muzicii poporale, posibilităţi noi de creaţiune. Iată ce spune:

„Studiul acestor muzici ţărăneşti a fost deaceea de o importanţă decisivă pentru mine, fiindcă mi-a arătat calea unei emancipări totale, de sub tirania de până acum, a sistemului armonic major-minor. Căci partea mai mare, şi anume tocmai cea mai de valoare a melodiilor culese este concepută în vechile game bisericeşti, mai bine zis în vechile game greceşti, şi game pentatonice, prezintând în acelaş timp şi o foarte mare varietate ritmică şi libertate în succesiunea diferitelor măsuri, atât în interpretarea Rubato, cât şi în Tempo giasto. Era o dovadă în plus că aceste game care nu mai sunt cunoscute în muzica apuseană nu şi-au pierdut câtuşi de puţin viabilitatea lor. Utilizarea lor a îngăduit combinaţii armonice cu totul noui, o eliberare de gamele majore-minore, pietrificate şi ca o consecinţă finală o întrebuiţare cu totul liberă a fiecărui sunet din gama cromatică".

La începutul studiului nostru am arătat prin cuvintele proprii ale lui Bartok o parte a acestor posibilităţi. In realitate exemplul muzicii poporale a servit cu mult mai mult decât la eliberarea de sub tirania

Clişeul No. 3

sistemului tonal major-minor, sau la eliberarea din cătuşele devenite prea strâmte ale sistemului armonic funcţional.

Exemplul ei a ajutat pe mulţi dintre compozitorii moderni să ajungă la un nou concept melodic, la o nouă gândire muzicală, în care supremaţia o avea melodia, care în stilul romantic al secolului al XIX-lea ajunsese ca şi ritmul, la un rol cu totul secundar. Fireşte că noul stil melodic linear cerea şi o nouă structură armonică. Şi în privinţa aceasta, armonizarea de cântece poporale a îngăduit o mulţime de concluzii noi. Dar să cităm din nou pe Bartok (aceaş conferinţă).

„Ori cât de straniu şi paradoxal ar părea, nu mă pot opri să nu susţin teza, că, cu cât o melodie este mai primitivă, cu atât mai neobişnuite sunete poate suporta în acompaniamentul ei. Să privim de pildă o melodie care se mişcă numai pe două trepte vecine. Este limpede că aceste două trepte înseamnă o îngrădire mult mai mică decât de pildă patru sau mai multe trepte. Sau: în melodiile ţărăneşti esteuropene, nu găsim indicaţia unor înlănţuiri de acorduri stereotipe ale sistemului major şi minor. Se înţelege că această împrejurare negativă înseamnă iarăşi lipsa unor anumite piedici, o mai mare libertate a alegerii, pentru acela care ştie să o folosească. Lipsa acestor piedici face cu putinţă luminarea melodiei în chipurile cele mai felurite. Aproape aşi spune: cele dintâi urme ale aşa zisei politonalităţi în muzica lui Stravinsky şi în muzica nouă ungurească îşi au obârşia în aceste posibilităţi."

In afară de principiul general al melodiei pure lineare, Bartok şi alţi compozitori noi au mai putut împrumuta din muzica poporală încă ceva: structura ei diatonică. In întreaga muzică de după Wagner, în urma unei cromatizări din ce în ce mai intense ale armoniei, melodia fiind strâns legată de succesiunea armonică, fiind rezultatul acestei succesiuni armonice, a devenit şi ea, în funcţiune de aceste acorduri alterate, excesiv de cromatică. Acest proces de rediatonizare i-a dat nu numai o consistenţă melodică mai mare, dar i-a imprimat totodată şi un caracter sufletesc mai obiectiv, mai general omenesc.

Este dela sine înţeles că o preocupare atât de intensă cu muzică poporală, o orientare atât de intensivă după principiile fundamentale care stau la baza muzicii ţărăneşti a popoarelor est europene, a trebuit să lase urme adânci asupra fantezei creiatoare a lui B. Bartok, asupra invenţiei sale melodice şi ritmice. Dar ceeace este atât de interesant şi atât de instructiv, este faptul că invenţia melodică a maestrului ungur nu pare nicăeri o servilă copie a melodiilor ţărăneşti maghiare, slovace sau româneşti nici nu prezintă un fel de amestec, al acestor trei stiluri melodice diferite. Este din contră, o foarte pronunţată individualitate, de o desăvârşită originalitate datorită tocmai faptului că Bartok şi-a însuşit în anumite întorsături caracteristice, însuşi principiul lor melodic şi ritmic fundamental. Ori acest principiu este atât de larg încât dă posibilitatea celor mai variate realizări în domeniul melodic şi în structura ritmică. In felul acesta melodiile de proprii invenţii ale autorului ne par nouă nu ca fiicele melodiilor ţărăneşti, ci ca o sorăalor mai cultă, mai bogată în personalitate. Dăm mai jos unul din exemplele cele mai caracteristice în această privinţă. (Vezi clişele No 1, 2 şi 3).

Este de remarcat caracterul pur diatonic al acestor melodii, solida lor ancorare într'una din vechile moduri greceşti.

Schönberg, greşise, când voind a combate pe folklorişti, susţinea în prefaţa celor „Trei satire pentru cor mixt", că „Tehnica compozitorică modernă nu se impacă cu elementele de provenienţă poporală". Schönberg nu înţelesese că această pătrundere a conceptului melodic, uitat de mult de muzica cultă europeană, care a reuşit însă să supravieţuiască în muzica poporală a unor popoare din Sud-Estul Europei era de fapt un proces de însănătoşire al muzicei, un antidot necesar faţă de cromatismul excesiv, ultra-individualist, al epocei post wagneriene.

Greşise şi atunci, când credea că stilul intens cromatic reprezintă un progres, o treaptă mai evoluată faţă de stilul diatonic. Azi ştim că nu există nicio deosebire de valoare între cele două stiluri şi că acest cromatism integral era în floare chiar şi acum patru secole, pe vremea lui Luca Marenzio şi Gesualdo, care s'au folosit de el cu scopuri aproape identice ca Schönberg.

Este însă de remarcat, că la Bartok, cu toată intensiva sa orientare după muzica poporală, cromatismul nu dispare nici până în ultimele sale lucrări, şi continuă să existe concomitent cu melodii cu structură pur diatonică. (Vezi clişeul No 4).

Este adevărat că şi Bach a scris numeroase lucrări, cari spre deosebire de caracterul eminamente diatonic a majorităţii compoziţiilor sale, au o structură pur cromatică. La Bartok contrastul între cele două facturi melodice este însă cu atât mai izbitor, cu cât ele apar deobicei în una şi aceeaşi lucrare. Se pare că

Clişeul No. 4

Bartok nici nu a urmărit amalgamizarea celor două elemente melodice eterogene, cu toate că inventarea unui procedeu tehnic foarte ingenios, îi permitea o apropiere a celor două facturi melodice deosebite. In quartetul de coarde No 3, de exemplu, se poate constata foarte bine acest procedeu; în partea a două a lucrării următoarea temă diatonică: (vezi Clişeul No 5) capăta în cursul lucrării, în urma îngustării intervalelor, caracter cromatic: (vezi Clişeul No 6) sau invers, în aceeaşi lucrare desenul melodic cromatic: (vezi Clişeul No 7) capătă prin augmentarea intervalelor, caracter diatonic: (vezi Clişeul No 8)

Clişeul No. 5

Clişeul No. 6

Clişeul No. 7

Clişeul No. 8

BARTOK

Vancea

Trebue subliniat, însă, că melodiile sale concepute cromatic nu au nici caracterul inexpresiv, glacial al acelor de Schönberg, scrise în aceeaş vreme, şi nici nota morbidă a melodiilor lui Alban Berg, alt reprezentant însemnat al muzicii atonale.

Bartok, în ambele cazuri, fie că scrie diatonic, fie că scrie cromatic, are o invenţie melodică excepţional de înspirată, expresivă în cantilene fără a fi sentimentală, plastică în mişcare vioaie fără caracterul cerebral al melodiilor multora dintre compozitorii contimporani lui, încât în mod incontestabil valoarea muzicii lui Bartok rezidă în primul rând în bogăţia ei melodică extraordinară.

Cealaltă latură caracteristică a muzicii lui Bartok este forţa ei ritmică covârşitoare. Este singurul compozitor în afară de Stravinsky, care cultivă ritmul pentru el însuş.

Muzica apuseană a fost întotdeauna săracă din acest punct de vedere; nu cunoştea decât ritmuri aşa zise „raţionale", o uniformitate ritmică complectamente subordonată unei structuri riguros simetrice a construcţiei motivelor.

Bartok, nu numai că a eliberat ritmul din încătuşarea lui de până atunci, a introdus în locul unei uniformităţi ritmice o variaţie extraordinară, care se manifestă printr'o succesiune de metrii extrem de va-

Clişeul No. 10

riată, dar a deschis muzicii un domeniu cu totul nou, prin ridicarea ritmului în anumite lucrări la principiul dominant, chemat să releveze acele compartimente ale vieţii sufleteşti, cari sunt pe linia de demarcaţiune între manifestările psihice animalice şi cele spiritualizate omeneşti.

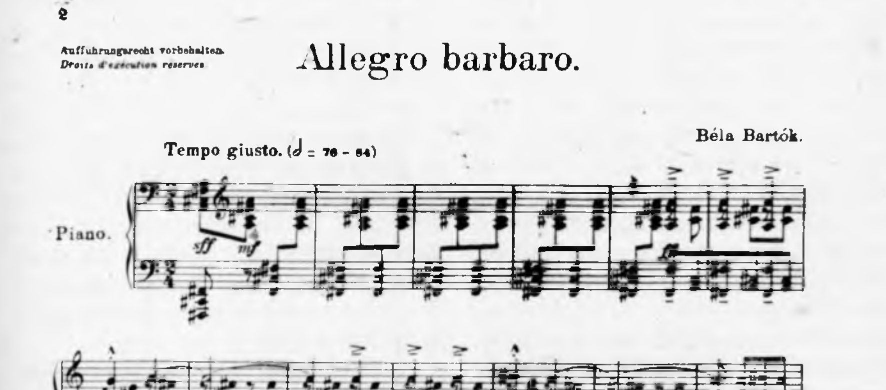
Ca şi ceilalţi câţiva, Schönberg, Stravinsky, Hindemith, Cassella,

Clişeul No. 11

Petrasa etc., reprezentanţi de seamă ai muzicii noui, şi Bartok este un mare maestru al polifoniei. Dar ţesutul polifonic al lui Bartok se deosebeşte totuşi esenţial de acela al compozitorilor amintiţi, la cari împletitura liniilor melodice suprapuse se compune deobicei din parteneri de egală importanţă melodică. La Bar-

Clişeul No. 12

tok mai întotdeauna predomină o linie melodică principală. Dealtfel necesitatea de a se exprima melodic, este atât de puternică, încât nu mai admite o întregire printr'o altă melodie secundară. Caracteristic în privinţa aceasta este No din „Ba-

Clişeul No. 9

yetelele" op. 14, majoritatea bucăţilor din ciclul pt. pian „In liber", cele 2 „Nenii" (bocete) etc. (vezi Clişeul No 9).

De structură polifonă se serveşte Bartok în lucrările sale de amploare mai mare, ca mijloc de contrast, mijloc de construcţie architectonică largă, ca fiind forţă motrică a întregei desfăşurări sonore. In asemenea cazuri, mai ales când compozitorul se foloseşte de forma sonatei, textul contrapunctic rezultă din suprapunerea, nu a unor linii melodice de lungă respiraţie, ca în lucrările sale în cari predomină cantilena, ci din scurte şi foarte pregnante motive. Aceasta ese în evidenţă mai ales în părţile de tratare ale sonatei. (vezi Clişeul No 10).

In realizarea architecturală a acestei forme, Bartok apare ca un continuator al formei Bethoveniene din vremea ultimelor sonate ale acestui maestru. In lucrările sale mai din urmă, mai ales în compoziţii de forma „concert", (cele 3 concerte pt. pian şi orchestră, concert pt. violă şi orchestră, Divertisment pt. coarde, Muzică pt. coarde, arpă, pian şi baterie,,), se apropie de formule preclasice cu o vădită transparentizare a textului contrapunctic, o simţitoare simplificare a structurii armonice, făcând concesii sensului vertical al acordurilor. (vezi Clişeul No 11).

Cu toate că marea rezistenţă pe care la început muzica lui Bartok a întâmpinat-o se datora în primul rând caraterului disonant al armoniilor, şi cu toate că nu se pot contesta meritele sale de inovator şi pe acest teren, elementul armonic joacă totuşi — din motivele expuse până acum — un rol secundar în muzica sa. In majoritatea cazurilor armonia nu are rol expresiv, ca în muzica romantică. Ea este ori amplificare sonoră, ori element pur coloristic, ori un mijloc nou, de coeziune a unui sistem tonal nou. Prin repetarea, în anumite momente, a unei formule armonice identice — deobicei un conglomerat de sunete disonante, — Bartok urmărea un efect similar, care în vechiul sistem tonal major-minor se obţine prin acordul de tonică.

Lăsând la o parte armoniile accidentale, cari rezultă în lucrările de factură contrapunctică, la cari sensul vertical nu are nici-o importanţă sistemul de acorduri al lui Bartok este extrem de variat.

Dela acordurile paralele, pe cari Bartok ca şi ceilalţi contimporani ai săi, le-a împrumutat dela Debussy, până la acordurile de quartă, de suprapuneri bi-şi poly-tonale, întregul arsenal armonic al muzici noui, se poate găsi în muzica sa, ceace dă tocmai o notă în plus de extremă variaţie, fără manierism, fără acea impresie de sistem calculat, de stereotip, care se degajează din lucrările multor compozitori moderni. (Vezi Clişeul No 11).

Recapitulând, trebuie să admirăm infinita bogăţie a mijloacelor de exteriorizare sonoră, de care Bartok se serveşte, pentru a exprima un fond emotiv de o rară nobleţă, greu accesibilă uneori prin sobrietatea, chiar austeritatea ei, dar care ascunde clocotul interior al unui suflet îndreptat spre cele mai înalte idealuri ale umanităţii.

ERNST TOLLER

de Bernard Broth

Când în 1939 o telegramă vestea din America moartea lui Ernst Toller, cronicarul revistei franceze „Europe" însemna următoarele rânduri în memoria scriitorului german:

„O telegramă din New-York, cu data de 23 Maiu 1939, ne anunţă moartea prietenului nostru Ernst Toller, poet şi dramaturg german, găsit spânzurat în locuinţa sa. Ernst Toller, mutilat de războiu, moare la vârsta de 46 ani. Pentru a-l caracteriza, cred că va fi suficient să transcriem un fragment dintr'un discurs pe care l-a rostit la 25 Iulie 1938 în faţa „Congresului asociaţiei internaţionale a scriitorilor pentru apărarea culturii".

„ . . . Responsabilitatea scriitorului, rezidă în faptul că el este forţat să lichideze cu minciunile atrăgătoare şi să proclame adevărul, în ciuda tuturor asociaţiilor. Cea ce îl caracterizează pe scriitor, servitor al spiritului, este faptul că lucrează uneori cu o imprudenţă aparentă, fără a se gândi la succes şi la aplauzele maselor. Adevărul este o pasiune. El nu poate fi învăţat. Trebue să-l posezi."

Ernst Toller, nu mai este un necunoscut pentru publicul cititor din România. După traducerea în româneşte a volumului său de poezii „Cartea rândunelelor" de către d-nul Ion Stoia-Udrea, Ernst Toller, prin avântul uman al problemelor pe care le tratează, prin dragostea sa pentru om, prin crezul său în libertate şi progres, prin lupta neîncetată zi de zi pe care a dus-o pentru cucerirea lor, devine pentru cetitorul român, ca şi pentru cetitorii săi de pretutindeni, un îndrumător şi un deschizător de noui orizonturi, pentru cea ce în mod curent, numim literatură.

Născut în orăşelul Samotschin, dintr'o familie de mici burghezi, el se alătură de tânăr mişcării muncitoreşti, căreia i-se dedică trup şi suflet, fapt ce-i aduce nenumărate arestări.

Două motive se repetă, sub aspecte mereu noi, în opera lui Ernst Toller: închisoarea şi războiul. Prima fiindcă i-a răpit cei mai buni ani ai tinereţii şi fiindcă i-a oţelit crezul, al doilea fiindcă i-a sdruncinat complect sănătatea, dar l-a făcut să cunoască aspecte nebănuite ale vieţii. Inchisoarea din Niederschönenfels: „Cartea rândunelelor" şi "Hoppla trăim!" („Hoppla wir leben!") Războiul: „Hinkemann" Alături de ele: „Massemensch" şi „Maschinenstürmer".

„Hoppla, trăim!" rupe cu formula cunoscută până azi de teatru şi constituie o încercare de a unifica teatrul cu filmul. Filmul face aici parte organică din piesă, şi serveşte scopul de a da perspectiva evenimentelor. Scriitorul are de spus lucruri, în care strada, timpul, epoca sau poate chiar şi istoria, sunt personagii importante. Prologul şi interludiul dintre primele două este cinematograful. Scriitorul le caracterizează astfel:

1919: Versailles.
1920: Linişte la bursa din New-York. Oamenii înebunesc.
1921: Fascism în Italia.
1922: Foamete la Viena. Oamenii înebunesc.
1923: Inflaţia la Berlin. Oamenii înebunesc.
1924: Moartea lui Lenin în Rusia.
1925: Gandhi în India.
1926: Lupte în China.
1927: Catastrofele unui ceasornic. Arătătoarele înaintează la început încet, apoi tot mai repede, mai repede. Sgomote de ceasornice.

Toate aceste evenimente, înseamnă pentru omul din închisoare, sinteza celor întâmplate afară. Atâtea s'au întâmplat în lume, cât timp el a suferit în închisoare.

„Hoppla, trăim!" Acesta este titlul amar şi cinic al acestei drame, în care nici un rând nu este de prisos.

Scrisă pentru posibilităţile tehnice extraordinare ale teatrului de avantgardă „Piscator" din Berlin, va mai trece mult timp până ce această piesă va putea fi jucată pe o scenă la noi. (Incercarea d-lui Ion Stoia-Udrea de o strecura în repertoriul Teatrului Naţional din Cluj, în cursul ultimei stagiuni a acestuia la Timişoara, a dat greş, poate tocmai din cauza imposibilităţii de a găsi o soluţie pentru punerea în scenă. Ori la dl. Stoia-Udrea, pe atunci, nu se putea recurge!). Lectura acestei piese rămâne însă întotdeauna instructivă şi interesantă, prin sbuciumul sufletesc al persoanelor. Sbucium ce atinge uneori proporţii nebănuite de omul mijlociu.

Hinkemann, omul căruia războiul, printr'un glonte stupid, îi răpeşte bărbăţia, constitue personagiul central al piesei cu acelaş nume. La nevasta dornică de dragoste nu se întoarce decât la urmă. Dar poate nu aceasta este tragedia. Hinkemann, pentru care, după propriile sale cuvinte, glonţul a fost un adevărat fruct căzut de pe arborele cunoaşterii, este eunuc şi faţă de viaţă. Se simte ca prins într'o plasă puternică din care nu poate scăpa. I-se pare că cunoaşte prea bine realităţile, pentru a mai putea broda pe ele vis şi fantezie. „Şi cine nu are puterea să viseze, nu are puterea să trăiască". Hinkemann, ca şi personagiul principal din „Hoppla, trăim!", ca şi însuşi Ernst Toller, îşi pune capăt zilelor.

Vieaţa lui Ernst Toller, din care autorul a împrumutat atât de mult şi de generos personagiilor sale, ne este bine cunoscută din paginiie sale autobiografice „O tinereţă în Germania", un îndreptar serios pentru acei ce vor să cunoască cauzele, care au dus la o altă mare tragedie a Germaniei, Hitler! Din care Toller a cunoscut şi suferit prologul şi apogeul, dar n'a mai apucat desnodământul, pentru care a luptat şi el, soldat în brigada apărătorilor culturii şi libertăţii.

Prezent la toate congresele scriitorilor, Ernst Toller, care părăsise Germania odată cu venirea la putere a lui Hitler, nu oboseşte nici-odată să prezinte pericolul, pe care il reprezintă fascismul pentru omenire.

Impletire de avânturi şi de tragice desnădejdi, de idealuri şi deziluzii, vieaţa lui Ernst Toller dispare în mormântul, în care omul nu mai avea putere să viseze, deci să trăiască.

A murit poate împăcat, căci nu-şi irosise zadarnic vieaţa, iar opera nu i-a fost un act gratuit.

NOCTURNĂ

de Ion Bănuţă

Noaptea întrase în oraş domol,
Am păşit cu ea şi cu tine de mână,
Ţi-am spus atunci că mi-e sufletul gol
Şi mi te doresc deapururi stăpână.

Stelele clipeau des! Agăţate de cer
Părcau o mie de ochi ai lui Dumnezeu,
Sticloşi, fără lemne, crăpând de ger,
Ca o foame pătrunsă'n bordei de plebeu.

Soarele nopţii îşi priveşte ridurile în unduiri de lacuri
Iar noi aruncăm tinereţii nävalnic cap de pod
Şi depănăm firul ce de veacuri,
Il torc pământenii, trecători prin viaţă şi glod.

Timpul! timpul ăsta ne-a prins de mână.
Uite! ne duce cu el pe-amândoi
Pe sub poalele lunii, îngheţată, bătrână,
Pe sub stelele, ce nu mai pot să cadă'n noroiu.

Probleme de ocrotire socială

Educarea surdo-muților în România

de Gh. Atanasiu

Ocrotirea surdo-muților e prea puțin cunoscută de public și problema lor se privește prin prizma unui sentiment de milă, de indiferență și de multe ori cu absolută neînțelegere.

Ori infirmitatea surdo-muților nu-i motiv să fie lipsiți de pregătire pentru viață. Ca și semenii cari aud și vorbesc, surdo-muții au dreptul la o asemenea pregătire și nimeni nu are dreptul să profite de infirmitatea lor, exploatându-i.

Știut este că secole întregi, caracterizate prin organizații sociale deosebite de cele de astăzi, surdo-muții au fost ingrat excluși din sânul societății.

E o cale lungă de lupte împotriva atâtor credințe și concepțiuni barbare de viață, în care luptă sentimentul uman și cercetările științifice au învins.

La Egipteni surdo-muții erau sacrificați drept jertfă sau omoriți. Babilonienii și Asirienii n'aveau pentru surdo-muți decât disprețul, căși meritau soarta, clasându-i în rândul necuraților. Mezii și Perșii priviau surdo-muții ca ocrotiți ai cerului, ca singurii ce n'au auzit și n'au scos din gura lor un cuvânt rău sau de mânie. Alte popoare aveau sentimente religioase și de milă față de ei. Grecii și Romanii îi socoteau idioți, și-i întrebuințau ca învârtitori de mori. La Spartani, potrivit legilor lui Lycurg, surdo-muții erau aruncați de pe muntele Tayget... Și așa am putea enumăra zeci de popoare. Surdo-muții au fost disprețuiți, izgoniți, și venerați, câteodată. Nimeni nu s'a gândit că soarta lor provine din însăși păcatele societății și nimeni nu a prevăzut măcar, că aceștia pot fi salvați dela o soartă pe care n'o merită.

Lipsea idealul uman pentru ocrotirea omului și abia în timpurile mai noi, încetul cu încetul, medici, pedagogi, călugări, încep munca de cercetări ștințifice în acest scop Munca lor nu de multe ori e socotita drept un amestec de mare îndrăzneală în legile divine. Dar, cercetătorii nu se lăsară bătuți. Ambițioși, ei fac instrucția surdo-muților pe cont propriu, concentrând nu de multe ori copii din sânul familiilor bogate și a demnitarilor de stat — cu scopul să convingă. Institute nu există. Suntem în secolul XVII-lea In secolul următor, pedagogii își jertfesc averi pentru întreținerea surdo-muților și solicită ajutorul celor bogați și statului. Se înființează institute de stat, comunale și particulare.

Și așa zisele „minuni" de ieri au devenit astăzi realități. Munca fanaticilor experimentatori pe tărâmul medico-pedagogic au ajuns la rezultate: surdo-muții pot fi făcuți folositori societății.

Rezultatul de mai sus s'a obținut din următoarele precizări:

Surdo-mutul este mut pentrucă nu aude. Lipsit dela naștere sau după naștere de simțul auzului, surdo-mutului îi lipsește controlul auditiv, fapt ce aduce după sine mutismul.

Mutismul este incapacitatea de-a scoate sunete, după legile fonetice, și cari reunite la un loc, să redea cuvântul ce exprimă o dorință, un lucru, o stare, etc. Organele sale fonatore cât și celelalte organe, ce iau parte la formarea vorbirei, sunt sănătoase, normale și capabile să redea oricând un sunet.

Intre surdo-mut și copilul normal nu există decât o deosebire de infirmitatea organică, surdo-mutitatea. In rândul surdo-muților, ca și în rândul normalilor, se găsesc toate gradele de dezvoltare mintală, începând dela cei mai bine dotați ca inteligență și până la idioți.

Singura lipsă a auzului și a graiului, pentru acei educabili, constituie greutatea în asimilarea cunoștințelor pentru viață.

Posibilitatea demutizării surdo-muților este astăzi, un fapt împlinit. Ea este realizată prin aplicarea metodei orale, care a luat ființă din mecanismul fiziologic și psihical al vorbirei articulate și după normele de desvoltare normală a vorbirii la copiii auzitori.

Vorbirea umană nefiind decât sunete produse de vibrațiuni, ce se supun ușor legilor severe fonetice ale aparatului fonator, aparatul fonator e simplu, în ce privește acțiunea, destul de complex ca structură și mai complex ca rezultat al acțiunii sale. Fiziologic, e așa zisul mecanism fonetic al vorbirei umane.

Fiecare sunet are un mecanism fonetic aparte.

Sumar, ordinea de succesiune a sunetelor și cuvintelor în demutizarea surdc-muților este: P-T împreună cu vocala a: pa, apa, tata: F- împreună cu vocala o: fata, popa, vata; b-d împreună cu vocala e; cep, rac, fete, L-S împreună cu vocala i și celelalte sunete învățate: dulap, cal, sobă, casă etc. Urmează apoi sunetele: m, n, g, s, j, h, â, r. La rândul lor alcătuiesc cuvinte și mici propozițiuni: Mi-e foame! Mie-e sete! Am o haină! Dă-mi pâine, etc. Și așa în primul an peste 100 de cuvinte și un număr de propozițiuni.

I. Podlipny — Cerșetorul

Invățarea alcătuirii de propozițiuni și putința de-a avea o vorbire clară și gramaticală se face în decursul celor patru ani de demutizare. Materialul este luat din mediul în care trăiește surdo-mutul și e împărțit lunar și pe centre de interese:

Corpul omenesc, Imbrăcămintea și încălțămintea;
scoala, mâncarea, bucătăria, vesela, etc.;

familia, casa părintească; animale și păsări domestice și sălbatice;

lucrări agricole, plante, flori, etc.;
meserii, comerț, industrie, etc.

Gramatica o învață vorbind. Luăm drept orientare, cum învață crbirea, un auzitor până la 7—8 ani, în timpul, școlarității. El știe să întrebuințeze în vorbire: substantivul, pronumele, adjectivul, verbul, adverbul etc. și formele gramaticale mai ușoare în mod automat, în virtutea deprinderii vorbirii, pe care și-o însușește dela părinții și semenii săi. Nu cunoaște însă nici o regulă gramaticală.

In cl. V, VI, și VII se predau obiectele de învățământ corespunzătoare claselor primare.

După terminarea celor 7 clase de învățământ special, copilul surdo-mut trecând ca ucenic, frecventează cursul de ucenicie special. Obiectele de învățământ corespund cursului de ucenicie pentru auzitor, dar redate în sinteza lor și după importanța lor pentru viața surdo-muților.

In tot decursul anilor de învățământ se insistă asupra a 3 lucruri principale în demutizarea surdo-muților.

1. Mecanismul fonetic al vorbirei,
2. Mecanismul mintal al vorbirei,
3. Cetitul de pe buze.

Despre mecanismul fonetic am amintit. Il constituesc mișcările fonetice ale organelor fonatoare în pronunțarea sunetelor.

Mecanismul mintal al vorbirei e o întreagă serie de procese-mintale, o colaborare de imagini, cari reunite la un loc, redau viziunea clară a obiectului sau ființei pronunțate.

Să luăm de ex. cuvântul c a l.

Imaginile auditive (nechezatul, galopatul, etc.) și imaginile vizuale de înfățișare, de înălțime, de coloare, de frumos, de urât, etc. redau imaginea clară a calului. Imaginile fonetice ale pronunțării le are copilul auzitor automat înregistrate în centrul cerebral al articulațiunii. (Circumvolu,iunea 3-a a emisferei stângi descoperită de Broca, 1861). Acest centru motor al vorbirei este legat prin anumite fibre nervoase, cu centrul de memorie auditivă și cu toate celelalte centre psihice de care ține ideea.

Dacă copilul vede un „cal" se excită imagina vizuală, care la rândul său excită celelalte imagini, ce caracterizează noțiunea de „cal" și apoi centrul motor al vorbirei: copilul pronunță astfel „cal".

Ori, la surdo-muți mecanismus cerebral e cu totul diferit. Imaginea motorică a articulației lipsește, fiindcă nu aude. Imaginea auditivă iarăși lipsește. Are în schimb imaginei vizuală și imaginea mimică foarte desvoltate. La început surdo-mutul are un limbaj mimic. Fiecare lucru, ființă, sau acțiune, se reprezintă cu un semn mimic. Astfel „cal" își are de imagină mimică un deget pus dealungul gurii, între dinți, însemnând zăbală.

Stăruințele metodice sunt să înlocuim imaginea mimică a cuvântului „cal" cu imaginea mecanismului fonetic al fiecărui sunet ce compune cuvântul. Și astfel reeducăm și dăm vitalitatea necesară centrului motor al articulației, adică centrului cerebral Broca. Și atunci imaginile auditive se înlocuiesc prin cetitul pe buze, realizând astfel principiul fundamental al demutizării. Ochii sunt urechile surdo-mutului.

Cetitul de pe buze nu este decât dexteritatea surdo-muților de a ceti de pe buze mecanismul fonetic al vorbirei prin graiul viu.

Dexteritatea care se însușește în decursul anilor de așa manieră ca și cele mai fine și neobservate mișcări ale feței și buzelor, în timpul vorbirei sunt percepute de surdo-mu,i.

Surdo-muții au nevoie în viață de o meserie accesibilă infirmității lor, care să le asigure existența și să devină productivi și folositori. Pentru a învăța pe surdo-muți o meserie nu constitue o greutate.

Surdo--muții nu pot îmbrățișa meseriile unde se simte nevoie de ureche. De ex. zidar, dulgher, tinichigiu, fierar, și în general meseriile ce se lucrează cu foc și apă.

Meseriile mai accesibile surdo-muților sunt: cizmăria, croitoria și tâmplăria. Deasemenea arta tipografică, pictură, gravură și sculptură, pe care de multe ori le îmbrățișează cu succes surdo-mutii.

Odată deveniți meseriași, ei devin automat independenți. Iși înjghebează un atelier sau lucrează la un patron și munca lor conștiincioasă le asigură încrederea.

Alcătuirea unei familii nu le lipsește. Căsătoriile surdo-muților pe plan igienic nu constitue un pericol. Cauzele surdități sunt multiple și variate. Procentul cel mai mare de surdo-muți se recrutează din bolile molipsitoare, meningite și accidentele după naștere..

Aici, vom găsi și un amestec considerabil de ignoranță, de lipsă de igienă și indiferență față de medicina preventivă...

La noi în țară situația învățământului și ocrotirei surdo-muților este următoarea: avem așezăminte pentru ocrotirea surdo-muților sub directivele a două ministere: Ministerul Sănătății și Ministerul Educației Naționale.

Regulamente și norme de directive aparte conduc aceste așezăminte pentru surdo-muți.

Reglementarea funcționării acestor așezăminte este astăzi o necesitate socială. In ritmul noilor vremuri, o nouă formă de organizare trebuie să asigure existența acestor așezăminte:

1. Toate așezămintele pentru surdo muți să trească sub autoritatea și conducerea unui singur Minister și anume a Ministerului Sănătății și Ocrotirilor sociale.

2. Coordinarea și reglementarea tuturor problemelor: de control și îndrumare, de activitate și realizări metodice, pedagogice și stiințifice și de ocrotire sociale.

Aceste toate probleme sub o singură lege unitară: Legea ocrotirei și învățământului medico-pedagogic.

3. Gratuitatea internări în Așezământ pentru absolut toți copii surdo-muți. Obligativitatea învățământului să se aplice cu strictețe, forțând părinții bogați să suporte anumite cheltuieli de internare. Nu ne interesează părinții. Și-i vom lua dela ei dacă se opun. Preocupările să ne fie pentru copii surdo-muți și pentru societate. Pentru surdo-muți de a nu deveni exploatații muncii de însăși chiar părinții lor. Pentru societate, de-a nu avea elemente primejdioase și neproductive.

4. Pregătirea profesorilor specialiști, cât mai curând posibil, pentru a complecta lipsurile înregistrate prin pensionarea vechilor cadre.

Vremurile cer realizarea acestor deziderate. Societatea de mâne cere oameni productivi și în acelaș timp caută să elimine complect exploatarea omului, și implicit a surdo-muților.

DOUĂ POEME

de Pavel Bellu

Iarna Fecioară

Tăcerea deschide ochi de muguri mirați
și cască 'n albastre cețuri cădelnițate în sus.
Ceața de unde începe? Din norul pufos
sau a țâșnit din degetele brazilor?...

Ceva ciudat se petrece în vârfuri, pe stâncă:
zeul în haine de țap a început să cânte
din fluerul iernii. Și apele se rotesc
împrejurul melodiei. Și printr'o forță mai ciudată,
în vorba lor sete de Neant,
se smulg din cădere, preschimbate în fluturi și flori.
(O, de când au vrut apele șchioape să zboare!)
Iată-le-acum legănate domol.

Dar printr'o altă și mai ciudată întâmplare,
pământul și-a deschis buzele,
să le primească...

Ape în adânc

Ape muncite, cu răsuflet mineral,
Limpezi, grele și sumbre;
Cu mocniri adânci, ca într'un ochi de animal,
In care s'alungă pete și umbre.

Răbufniți cu bătăi tot mai surde
In frânt plescăitul arar; —
Sunetul putred pătrunde
Până în grota de var.

Candelabre de piatră'n tavan!
Vuetul apei răspunde.
Oboseala vine pe unde
Măsurată, egal.

Alambicul din neguri o soarbe
Materia iese din zale;
Din valuri putrede, oarbe,
Acum odihnește'n cristale.

Fără titlu

de Nicolae Țoia

Am închis coperta peste
evanghelia întunerecului:
— toate învățăturile au fost mincinoase,
și toate bucuriile la fel. —
Din trecut, niciun val nu
crește năvalnic,
să aburească oglinda îndoielilor.

Cu suflet în pumni rătăcim
pe toate potecile,
umblate de toți,
cu ochii închiși
la frumusețile lumii.

Orb, timpul trece,
zadarnic să întrebi de ce,
zadarnic ne încăpățînăm
pe puntea existenței.

Poetul a uitat vraja
cuvintelor meșteșugite
și geometria liniei drepte
ce străpunge orizontul gândirii.

Doar crivățul întrebărilor
ne arde fața spuzită
de nedeslegatele semne.

VEACUL DE FOC

de Ion Stoia-Udrea

(Continuare dela pagina 1)

mai stă Ţara, nu mai stă poporul şi naţiunea maghiară, ci doar câteva banderii ale feudalilor din anturajul regelui, şi astfel în câteva ore se pecetlueşte definitiv soarta Ungariei ştefaniene.

Nu atât de eclatant, dar totuşi uşor de dovedit este şi efectul hotărâtor asupra evoluţiei istoriei Transilvaniei a marei răscoale dela 1437 a iobagilor români şi maghiari, legată de momentul crucial dela B o b â l n a. Şi nu mai puţin însemnate efecte pot fi dovedite şi pentru cele două mari răscoale ţărăneşti din veacul al XVIII-lea ciscarpatic.

•

Răscoala ţărănească din Banat dela 1738—39, deşi complect necunoscută de istoria noastră oficială — (în afară de cele câteva pagini din „Istoria Banatului Severin" vol. III. de P. Drăgălina şi lucrarea noastră „Răscoala ţărănească din Banat dela 1738—39„ Ed. U. P. 1945, nu s'a scris absolut nimic în literatura istorică românească despre ea) — este de o enormă importanţă, nu numai pentru provincia Banatului ci şi pentru întreaga românitate de dincoace de Carpaţi.

Pentru ţărănimea românească din Banat, deci pentru întreagă starea ţărănească istorică de aci, această răscoală constituie un moment istoric crucial, căci ea are ca efect salvarea acestei ţărănimi dela eliminarea ei totală şi definitivă de pe acest pământ, iar pentru întreaga iobăgime ciscarpatică înseamnă germinarea şi răspândirea, în cercuri concentrice tot mai largi, a spiritului de revoltă iobagă, care culmină apoi la 1784, în munţii Zărandului.

Intr'adevăr, la data instalării stăpânirei austriece aci în Banat, la mijlocul celui de al doilea deceniu al veacului al XVIII-lea, situaţia ţărănimei bănăţene este extrem de critică. Războiul de câteva decenii purtat de armatele austriece pentru scoaterea turcilor de pe teritoriul Banatului au adus ţărănimea din acest ţinut într'o stare deplorabilă. Sărăcită, cu gospodăriile în bună parte distruse şi despoiată de toate mijloacele de trai, îndeosebi de furia hrăpăreaţă a oştilor imperiale austriece, dislocată şi lăsată pe drumuri, bântuită de toate calamităţile unui război aspru de cucerire, după instalarea stăpânirei austriece aci ea s'a văzut redusă la o stare de simplu element tolerat, nedorit aci, dimpotrivă, încurcând socotelile noii stăpâniri, care nu ştie cum să scape de ea în mod mai radical şi mai rapid.

Colonizările cu elemente nemţeşti, începute imediat după instalarea stăpânirei sale de către Curtea dela Viena, sub conducerea întâiului guvernator al Banatului, Le Comte de Mercy, şi realizate după un plan matematic stabilit şi într'un ritm cât se poate de accelerat, dacă nu ar fi fost întrerupte de noul război austro-turc (1737—39) şi în special de răscoala ţărănească bănăţeană concomitentă, ar fi rezultat în mod neîndoios eliminarea complectă şi definitivă a ţărănimei bănăţene băştinaşe şi, implicit, a întregului element românesc din acest ţinut. Ceace a şi fost scopul, nemărturisit dar vădit, al stăpânirei austriece.

Răscoala ţăranilor bănăţeni dela 1738 a oprit în loc acest proces de eliminare a românităţii de pe pământul Banatului. Prin nimicirea complectă a tuturor coloniilor nemţeşti din prima epocă de colonizare din întreg estul Banatului, prin contribuţia lor d e c i s i v ă — după raportul oficial înaintat Marelui Stat Major dela Viena — la înfrângerea marei armate austriece, de 40.000 de oameni, pe valea Timişului, prin luptele eroice ale satelor împotriva armatei de represalii a generalului Lentulus în Ianuarie şi Februarie 1739, ei, deşi răscoala a fost înfrântă, au reuşit să anihileze proectele imperiale şi să câştige, timp de câteva decenii, o epocă de reculegere, de refacere a legăturii cu solul, de redresare economică, şi naţională, atât în ceace priveşte ţărănimea, cât şi pătura burgheză băştinaşă, — şi aceasta în bună parte de limbă românească, — dela oraşe.

Căci ca o primă consecinţă a spaimei suferite de coloniştii şvabi în urma acţiunilor răsculaţilor valahi, e refuzul celor mai mulţi dintre ei, a celor cari au scăpat prin fugă anticipată de furia răsculaţilor, de a se reîntoarce la locurile de mai înainte, precum şi imposibilitatea Administraţiei de a recruta elemente noi pentru colonizare în Banat. Şi atunci, — pentru câteva decenii înainte, — Banatul este declarat ca loc de deportaţiune pentru infractorii şi criminalii de drept comun din toate provinciile de Coroană ale Austriei. Se înfiinţează un oficiu de deportaţiune la Timişoara, cu un „Schubdirektor" în frunte, şi decenii dearândul criminali de rând, ucigaşi, hoţi, delatori, precum şi infractori mai mărunţi, ca cerşetori, vagabonzi şi femei depravate (mai ales acestea!) sunt trimişi să colonizeze Banatul, ca purtători ai civilizaţiei austriece în această provincie!

Odată aduşi aci, aceşti „colonişti" nemţi desigur că nu s'au apucat de vre-o treabă serioasă, sau — mai ales, — de agricultură, ci, cari nu erau folosiţi, în urma unei condamnări mai grave, la lucrările de fortificaţii, (alături de ţăranii valahi aduşi cu miile la robot!), se resfirau prin toate părţile provinciei şi trăiau viaţă parasitară pe lângă oficiile districtuale, ajutând, în numele civilizaţiei nemţeşti, la despoierea populaţiei băştinaşe.

Dar în acest răstimp, de câteva decenii, când planul de colonizare sistematică este suspendat şi slăbiciunea administraţiei guverniale permite o mai liberă desvoltare a forţelor băştinaşe, elementul românesc, atât dela sate, cât şi din oraşe, se reculege de-abinelea şi îşi reconsolidează definitiv poziţiile în Banat.

•

Tot ca o consecinţă a războiului dela 1737—39 cu Turcii, — la cari s'au mai adăogat apoi şi cele purtate de Austria în Apus, — este şi agravarea situaţiei financiare a Imperiului, care o face pe noua Împărăteasă Maria Terezia, să dea în arendă Băncii Vieneze, pe timp de zece ani, — ca pe orice proprietate personală, — provincia Banatului, obţinând din partea Băncii respective suma de 10 milioane de florini, ca avans din veniturile pe zece ani din Banat.

Credem că nu mai e necesar să comentăm nici faptul în sine, şi nici consecinţele, cari au decurs logic din el, mai ales în ceeace priveşte sarcinile fiscale ale populaţiei muncitoare bănăţene.

Aceste împrejurări nu au contribuit desigur câtuşi de puţin la mulcomirea spiritelor şi nici la o eventuală împăcare a ţărănimei bănăţene cu stăpânirea austriacă. Dimpotrivă, toate acestea au alimentat mereu duşmănia, care mocnia tot timpul ascunsă, răbufnind la răstimpuri în răsmeriţi locale mai mărunte, sau mai largi.

După stingerea răscoalei dela 1738 lupta nu încetează câtuşi de puţin, ci ea continuă, după vechiul, — şi veşnic actualul, — sistem întrebuinţat de cutropiţii împotriva cutropitorilor, prin acţiuni de partizani, cari pe atunci se numiau „lotrii" sau „haiduci...

Aceste mişcări haiduceşti, după reinstalarea deplină a Administraţiei Austriece în Banat la sfârşitul lui 1739, în loc să se restrângă, dimpotrivă, se amplifică tot mai mult, ajungând să reprezinte o atitudine generală a întregei populaţii ţărăneşti băştinaşe. Deacum nu mai e vorba de cete neînsemnate, cari atacă la drumul mare un transport sau un negustor bogat, ci formaţiuni serioase, şi ca număr, atacă câte un sat întreg, ba şi oraşe, ca de exemplu Oraviţa, care la 1754 a fost cucerită prin luptă de către o ceată de haiduci şi supusă formal unei contribuţii de război, destul de însemnată. Cazuri de acestea s'au petrecut în mai multe părţi în Banat, şi mai târziu, după răspândirea mişcărilor acestora spre ţinuturile ardelene şi în alte centre însemnate.

(Astfel haiducul Grigore Pintea, „regele munţilor", atacă cu cetele lui Baia-Mare; apoi, la un moment dat, însăşi prefectura Aradului se simte ameninţată, ba vicecomitele (=subprefectul) de atunci, Forray, a fost chiar prins şi dus de haiduci).

Şt. Szönyi — George Doja

Faptul că aceste mişcări haiduceşti îşi au dela început epicentrul în Banat, îşi are explicaţia sa, destul de simplă. Cetele îşi au cuiburile de rezistenţă, unde se retrag, când sunt încolţite şi de unde iese apoi iarăşi la îndrăzneţele lor atacuri, în munţii păduroşi cari formează graniţele cu Turcia şi cu Oltenia. Un pas, la nevoie, şi autorităţile austriece nu-i mai pot urmări. De aci apoi, din acest epicentru, mişcările se extind tot mai spre Nord, cuprinzând şi comitatele Arad şi apoi, din plin, Zărandul.

Incetul cu încetul însă aceste acţiuni provoacă o stare de spirit foarte caracteristică la întreaga populaţia românească-ţărănească: anume, lipsa de respect faţă de autoritatea de stat, faţă de organele oficiale, drept consecinţă a neputinţei dovedite, de către aceste autorităţi, faţă de acţiunile haiduceşti. Această stare de spirit se generalizează peste întreg Banatul, şi trece apoi spre Arad şi Ardeal, culminând tot în munţii Zărandului.

Mici răzmeriţi locale se ivesc tot mai des, şi ele au caracterul pronunţat al unor mişcări agrariene. Când în Banat, după trecerea dela Administraţia Militară la cea Civilă, Erariul începe să vândă moşiile, cari până aci fuseseră în proprietatea sa, şi prin aceasta ţăranii de pe aceste moşii, cari până aci au fost un fel de iobagi mai mult formali ai Erariului, de acum devin iobagi adevăraţi ai noilor proprietari, o serie întreagă de sate se răzvrătesc. Astfel la Desc, în Torontal, ţăranii în frunte cu preotul se opun cu armele instalării noului proprietar pe moşie, la Foeni Popovici-Mocsonyi (strămoşul Mocsonyiceştilor!) e împuşcat de ţărani, în alte părţi sunt incendiate curiile şi proaspeţii proprietari alungaţi cu furcile.

Desigur că toate aceste acţiuni, atât cele de răzvrătire împotriva noilor proprietari, cât şi cele haiduceşti, sunt considerate tot timpul de către autorităţi, atât de Administraţia Austriacă din Banat, cât şi de Comitatele din Crişana şi Ardeal, ca simple acte de tâlhărie, izvorâte din lipsa simţului moral la poporul valah. Cu toate că, uneori, însăşi aceste autorităţi, trebue să le recunoască rolul politic. Astfel, ca să cităm un caz, într'o scrisoare din 1778, trimisă fiului său Leopold, arhiduce de Toscana, Împărăteasa Maria Terezia scrie printre altele: „se retrage armata din Galiţia, din Ardeal şi din Ungaria, deşi cea dintâi este încă nemulţumită, iar celelalte două sunt expuse încă mereu atacurilor Turcilor şi cetelor haiduceşti". Aceste „cele haiduceşti" sunt alcătuite din ţărani valahi şi Împărăteasa le recunoaşte făţiş şi răspicat rolul politic.

Totuşi istoria oficială germano-maghiară a continuat tot timpul să-i trateze drept tâlhari şi ucigaşi de drumul mare. Nu trebue să ne mire deci, că însuşi Horia a fost tratat ca atare, şi oficial, prin sentinţa de condamnare, stigmatizat ca tâlhar şi ucigaş. Căci pedeapsa nu i-a fost aplicată pe baza Articolului 62 din Codul Mariei Terezia, care vorbeşte despre „Rebeliune şi tumult", şi prevede pedepse mult mai uşoare, ci pe baza Articolului 90 din acel Cod, care stabileşte pedeapsa cu frângerea pe roată pentru crime ordinare de „tâlhărie şi omucidere". Astfel că frângerea pe roată, la 28 Februarie 1785, a lui Horia şi Cloşca, — Crişan se sustrăsese pedepsei, făcându-şi singur seama mai înainte, — a consfinţit în acelaş timp şi o stigmatizare oficială a acestor capi ai răscoalei ţărăneşti ardelene.

Ci spiritul răscoalei nu se stinge nici cu înfrângerea acestora. Răzvrătirea dăinueşte înainte izbucnind în erupţii mai largi, sau mai mărunte, dovedind însă mereu existenţa clocotului din adâncimi.

La 1788, cu ocazia noului război austro-turc, intrarea armatelor turceşti pe teritoriul Banatului deschide iarăşi zăgazul vechei uri a ţărănimei bănăţene împotriva coloniştilor şvabi şi o serie întreagă de acţiuni duşmănoase izbucnesc în toată partea muntoasă a provinciei, fără să se desvolte însă, ca la 1738, într'o răscoală generală. Acţiunile rămân izolate şi au întotdeauna caracter local.

Cea mai importantă dintre acestea este desigur aceea izbucnită în valea Caraşului şi condusă de preotul Damaschin Brenca din Comorâşte.

Pe la mijlocul lui Septemvrie, la ştirea că Turcii au trecut Dunărea şi se apropie de Biserica-Albă, ţăranii de pe valea Caraşului, cei din Vărădia, Mărcina, Greoni, Mărcovăţ, Comorâşte, şi Lăţunaş se ridică făţiş împotriva stăpânirei austriece, şi după câteva acţiuni mai mărunte îndreptate împotriva coloniştilor din împrejurimile imediate, ca la Oraviţa spre exemplu, pe la 28 Septemvrie adunându-se într'o ceată de vre-o 300 de oameni, sub conducerea lui Popa Brenca, moşneag de 90 de ani, au pornit împotriva satului şvăbesc Kudriţ, cu care mai ales cei din Comorâşte şi Mărcovăţ aveau câteva vechi socoteli, şi anume pentru un deal care servia din vechime pentru cultura viei („Dealu Viilor" îi zic Românii, iar Şvabii „Tetzenberg"), şi care a fost luat dela cele două sate româneşti şi dat Şvabilor din Kudritz cu vre-o două decenii mai înainte. Românii s'au aruncat cu toată furia asupra satului, câţiva locuitori, cari au încercat să se opună, au fost ucişi, iar restul alungaţi şi toate gospodăriile devastate. A doua zi popa Brenca şi-a pornit ceata înspre Vârşeţ, însă înainte de a ajunge acolo, în pădurea de sub Gruniu, în ziua de 30 Septemvrie, au fost surprinşi de o trupă de cuirasieri, sub comanda căpitanului Hofnungswald, şi după o luptă scurtă, datorită superiorităţii de armament şi organizare a trupei imperiale, ţăranii sunt înfrânţi, 130 înşi ucişi, 39 luaţi prinzonieri, iar restul au scăpat prin păduri. Printre morţi era şi moşneagul Popa Brenca, căzut frumos, cu faţa la duşman, cu un glonţ în piept.

Prinsonierii, împreună cu alţi doi preoţi şi încă 14 ţărani, ridicaţi din satele din Valea Caraşului, au fost aduşi în faţa Curţii Marţiale şi condamnaţi la spânzurătoare. Două zile s'au căznit călăii, 11 şi 12 Octomvrie, până ce i-au înălţat pe toţi cicizecişicinci pe furcile construite în pripă pe câmpul de lângă Denta.

*

In lumina faptelor arătate mai înainte, cu totul altă înfăţişare capătă cele două mari răscoale ale ţărănimei româneşti de dincoaci de Carpaţi, acea bănăţeană dela 1738—39, şi cea ardeleană, a lui Horia, dela 1784—85. Acestea nu fură acţiuni spontane, izvorâte brusc, din porniri momentane, ci doar două răbufniri mai în înalt, mai scânteetoare, dintr' un incendiu care durează un secol. Veacul al XVIII.lea este veacul de foc al ţărănimei ciscarpatice, iar 1738 şi 1784 nu sunt decât două jerbe magnifice de flăcări, revărsate în culori de pară şi sânge peste orizontul epocii.

In întreg cursul veacului acestuia ţărănimea românească ciscarpatică, se găseşte într'o stare de permanentă răzvrătire, nu numai ca atitudine, ci şi ca acţiune faptică. Mişcări şi acţiuni nenumărate dovedesc această afirmaţie. Pe lângă acelea amintite, mai ales din Banat, cităm câteva încă din Ardeal, ca insurecţia dela 1721 dela Dobra, răsmiriţa dela 1727 din Abrud, cea dela 1750 din Trăscău, agitaţiile călugărului Visarion Sarai de pe la 1735, ale călugărului Sofronie din Cioara din anii 1759—61, răzmiriţele locale, pentru păşuni, începând de pe la 1774, la Sălişte, Răşinari, Vlădeni, şi până în regiunea Braşovului, la Zărneşti, cari toate, împreună cu multe altele mai mărunte, formează linia neîntreruptă a unei singure răscoale, care umple întreg acest veac de foc.

Acest veac este epoca marei redeşteptări a ţărănimei din Ardeal şi Banat, atunci se cristalizează deplin conştiinţa solidarităţii ei şi se precizează definitiv revendicările, cari toate se rezumă la o singură formulă: dreptate socială pentru toţi şi drept de proprietate asupra ogorului muncit.

Lozincă purtată mereu în lupta de peste două veacuri a întregii ţărănimi româneşti, şi astăzi încă valabilă.

Genetica umană în U.R.S.S.

de Dr. G. Oancea-Ursu

(Continuare dela pagina 1)

institute de eredologie și eugenie sunt de acord asupra coexistenței celor două forțe și nu se mai preocupă decât de un singur lucru: cum să determine, experimental, și cât mai exact, măsura specifică în care mediul poate modifica intensitatea de realizare a unei însușiri date, ca sănătatea, imunitatea, bolile, inteligența? Ei caută coeficientul de plasticitate al fiecăreia din însușirile ereditare, cari, îmbinate laolaltă, constituesc personalitatea noastră psihosomatică. Acest coeficient totalizează efectele educației și tuturor influențelor din lumea dinafară: igienei, confortului, acțiunii patogene etc., asupra unei însușiri sau alteia, spre deosebire de efectele eredității.

In multe probleme eredologice, dar îndeosebi în aceea care azi constitue centrul geneticei umane, institutele de genetică din URSS., au întreprins cercetări de dimensiuni neîntrecute în alte țări și au adus contribuții foarte apreciate de specialiștii americani. La noi, însă, aceste realizări științifice sunt foarte puțin cunoscute chiar și în lumea oamenilor de știință, din motive externe științei, desigur.

„Kaiser Wilhelm-Institut für Anthropologie" din Berlin era considerat ca un institut fără rival și o organizație științifică neîntrecută în Europa. Știam că institutul „Maxim Gorki" din Moscova este unul din principalele centre de genetică ale lumii contimporane, acest prestigiu se putea desprinde din publicațiile anglo-americane de specialitate. Dar iată că el este chiar ceva mai mult: este o organizare științifică desăvârșită pentru problemele de eredologie. Un cercetător american de seamă, din școala marelui genetician T. H. Morgan, și anume J. Müller, care, desigur, cunoaște și Institutul Kaiser Wilhelm — caracterizează Institutul Maxim Gorki ca un „institut unic pe lume în această materie".

De fapt, peste 50 de specialiști consacrați (geneticieni, medici, fiziologi, psihologi, pedagogi și statisticieni, etc.) echipați cu cele mai moderne și perfecte metode biogenetice de studiu, cooperează la elucidarea problemelor de ereditate umană, privitoare la trăsăturile patologice medicale, în special. Dar în jurul lui sunt grupați nu numai marii eredologi sovietici, ci și câțiva cercetători americani de mare prestigiu. In privința organizării interne cât și aceea a extensiunii cercetărilor realizate, el este aproape fără rival.

Din publicațiile acestui institut ne-au trecut prin mână numai două volume colective (vol. III. 1934 și vol. IV. 1936), iar despre altele ne-au parvenit oarecari informații prin revistele americane și lucrarea unui grup de cercetători dela Chicago: „Twins: A Study of Heredity and Environment", de Newman, Freeman and Holzinger". Din aceste publicații se poate vedea că între metodele folosite la acest institut, cercetarea genealogică (asupra famililor umane) și cercetarea asupra gemenilor — metoda considerată ca cea mai exactă astăzi — ocupă locul de frunte. Aplicarea pe scară mare a metodei a doua a asigurat cercetătorilor dela „Institutul Maxim Gorki" rezultate excelente, apreciate deosebit de favorabil de americani. Partea mai importantă din cercetările Institutului este acea a Secției de boli interne, de sub direcția lui Molkova. Ele sunt consacrate eredității umane patologice.

Intre cercetările mai mari amintim în primul rând pe aceea privitoare la etiologia astmei, migrenei și exzemei, intitulată: „O investigație clinico-genetică asupra astmei bronchiale și altor boli alergice", de Malkova. Autorul studiului a elaborat aici 584 pedigreeuri, examinând 680 de înrudiți ai pacienților, unii suferind de astmă, alții de exzemă, migrenă sau epilepsie. Analiza datelor l-a dus la concluzia că astma este cauzată de o genă (factor genetic ereditar) dominantă-condițională de mică penetranță, apărând în 3—5 generații. Dar nu toate bolile alergice amintite sunt determinate de aceeași genă.

Alt studiu important privește anemia Pernicioasă: „O investigație clinico-genetică asupra anemiei pernicioase" de Presnyakov, în care cercetătorul stabilește concluzia că factori ereditari de mică penetranță — și anume o genă dominantă-condițională — joacă un rol definit în etiologia anemiei pernicioase, însă și condițiile de viață au o anumită influență.

Alt studiu important este acela al lui Bossik L. J. asupra „Rolului eredității și mediului în fiziologia și patologia copiilor". La baza studiului sunt datele obținute asupra unui grup de 369 perechi de gemeni. (133 perechi identice și 236 perechi fraternale sau pseudo-gemeni.) Materialul strâns privește următoarele caractere: afecțiunea aparatului limfatic periferic, tuberculoza și bolile infecțioase acute.

In prima din aceste afecțiuni influența factorilor genetici este sigură, dar este coincidentă cu o influență predominantă a mediului; pe când în etiologia ultimelor două afecțiuni (tbc. și cele infecțioase) influența eredității este neînsemnată. Concluzia aceasta bazată pe datele cele mai întinse până azi, este foarte deosebită de a cercetătorilor germani, care au acordat eredității rolul precumpănitor.

De amintit sunt și rezultatele „Studiilor terapeutice asupra gemenilor identici", de Bossik și Presnyakov, cari arată marea asemănare a gemenilor identici în reacțiunea la diferitele tratamente.

Alte studii:

1. „O cercetare clinico-genetică asupra tachicardiei paroxismale" de Gasko S. M.

2. „Este diabetul insipid cauzat de o genă dominantă?" (In acest ultim studiu Levit și Pesikova combat vederile cercetătorilor germani, Lenz și Frh. von Verschuer, și ale englezului Hogben și arată că pricina bolii este o genă condițional-dominantă, de penetranță mică).

Egal de importante sunt studiile: 3. „Asupra geneticei cancerului la femeie" de Martinova, și acelea ale lui Levin și Kuchur: 4. „Despre diferențiera clinico-genetică a bolilor ulceroase", 5. „O cercetare asupra funcțiilor secretorii ale stomacului în familiile pacienților ulceroși".

Deasemeni putem însemna studiile: 6. „Date despre căsătoria dintre înrudiți (imbreeding) la populația din Moscova"? de Ignatiev și Prokofieva; 7. „Date despre variabilitatea raselor amestecate" (Ignatiev) și 8. „Despre unele schimbări în valorile medii ale caracterelor la populațiile amestecate", de Bunak.

Alte cercetări sistematice asupra bolilor ereditare la om au fost întreprinse de Levit, directorul Institutului — cercetări cari au durat timp de mai mulți ani. Ele au revelat netemeinicia teoriei, că majoritatea genelor mutante la om ar fi recesive, conform tezei lui Fischer R. H. In studiul său "The Problem of Dominance in Man" el arată că majoritatea bolilor ereditare umane sunt dominante în oarecare grad — deci se bazează pe dispoziții dominante, — dar cu expresie fenotipică mai mult ori mai puțin limitată. Așa sunt: Boala lui Basedof (după Levit și Ryvkin), ileus ventricoli (Levin și Kuchur) leucemia după Ardashnikov), diabetes melitus (după rez. lui Levit și Pesikova), anemia pernicioasă (Presnyakov) și astma (Malkova). Pentru că stările homozigote (AA) ale acestor boli nu sunt cunoscute, Levit le interpretează ca boli condițional-dominante, adică boli cari se transmit dela părinte la copil în mod vizibil, însă, în mod condițional. Dintre bolile pielii, sistemului nervos și ochilor, 38 de boli sunt considerate de Levit ca boli condițional-dominante, 14 ca recesive și 3 ca intermediare.

Fără îndoială aceste rezultate ale Institutului Maxim Gorki constituiesc o foarte prețioasă contribuție la studiul eredității pe terenul medicinei interne. In acest domeniu începuturile studiilor genetice sistematice nu durează așa de demult și baza lor documentară lasă de dorit de cele mai multe ori, din cauza neajunsurilor proprii metodei genealogice și mai ales a numărului mic de pedigreeuri dela baza concluziilor celorlalți cercetători. Având la bază un considerabil număr de pedigreeuri ale pacienților, investigațiile din Institutul Gorki, au reușit să scoată la iveală o determinație ereditară (genetică) dominantă, necontestabilă, și cu o documentație arareori întrecută pentru cele mai multe boli interne.

*

Ceace pare mai caracteristic și mai remarcabil pentru acest institut, este faptul că în vederea studiilor asupra eredității umane el și-a organizat o secție de cercetări asupra gemenilor, secție în care se găsesc peste o mie de perechi de gemeni, univitelini și bivitelini. Cercetătorii de aici au recunoscut valoarea acestei metode de cercetare exact tot atât cât o recunoscuse și Galton, născocitorul ei în a sa epocală „History of Twins..." (Istoria gemenilor ca criteriu al influenței eredității și mediului). Ei și-au dat seama că măsurarea contribuției factorului ereditar și a factorului peristatic (mediul) la desvoltarea caracteristicelor umane, normale sau patologice nu-i posibilă decât cu ajutorul comparației a două feluri de gemeni: unii gemeni univitelini, alții gemeni bivitelini (fraternali sau pseudogemeni.) Dela Galton încoace, comparativ, cercetarea celor două feluri de gemeni este tot mai mult recunoscută ca cea mai bună metodă în eredologia umană și eugenie. Insă rușii au aplicat-o pe scara cea mai întinsă până azi. Pentru explicarea metodei, cât și a preferinței cercetătorilor din toată lumea pentru ea, este de ajuns să amintim două fapte:

a) Gemenii monovitelini, fiind rezultați din acelaș ou, au ereditate identică. Cu alte cuvinte, ei sunt *identici din punct de vedere genetic.* Deosebirile între ei nu pot fi determinate de cât prin factorii de mediu. Aceste deosebiri sunt de o extraordinară importanță în știința eredității, pentrucă ele sunt singurii indicatori ai acțiunii educației și mediului. Genetica umană nu cunoaște până azi alți indicatori deopotrivă de siguri.

b) Gemenii bivitelini sunt rezultați din două ovule fecundate la date diferite. Ei sunt diferiți ca ereditate, fiind în fond frați concomitenți. Deosebirile dintre ei sunt datorite, deci, atât eredității, cât și mediului.

Deosebirile dintre gemenii univitelini (identici d. p. d. v. genetic) *fiind date de mediu,* iar deosebirile dintre bivitelini fiind date de „H și M" (ereditate și mediu) geneticienii umani, pot fixa pe baza studiului acelor deosebiri raportul contributiv al eredității și mediului în determinarea oricărei caracteristice, fizice sau mintale.

De aceea, savanții Institutului au desvoltat mai întâi o metodă proprie de clasificare a gemenilor. Volotsko, de exemplu a stabilit drept caracter diagnostic numărul deltelor amprentelor digitale, pe când alți specialiști ai Institutului (Ardashnikov, Lichtenstein, Martinova, Soboleva și Postnyakova) au stabilit o serie de mai multe caractere diagnostice. Alt savant, Ignatiev, — statisticianul Institutului, — a stabilit formulele cu ajutorul cărora se poate prinde raportul ereditate-mediu, pentru orice trăsătură specifică, pe baza comportării ei în cele două grupe de gemeni. (Ele sunt desvoltate în studiul „Upon the mathematical Interpretation of Twins Correlations").

Aurel Ciupe — Desen

In centrul cercetărilor bazate pe metoda gemenilor e studiul eredității caracterelor somatice și psihologice normale. Totuși, marele număr de specialiști cari lucrează în Secția de cercetări asupra gemenilor (Levit, Bossik, Luria, Mirenova, Ignatiev și Soboleva, Gurevitsch B., Lichtenstein și Basina, Malkova, Bunak, Kabakoff, Ryvkin, etc.) și-a îndreptat interesul și asupra caracterelor patologice. Ei au căutat să determine pentru fiecare trăsătură specifică coeficientul de determinație genetică cât și coeficientul de determinație peristatică. Astfel, prin compararea corelațiilor gemenilor univitelini și bivitelini și prin elaborarea lor după formula lui Ignatiev, — foarte asemănătoare cu aceea a lui Holzinger, folosită de cercetătorii americani, — cercetătorii dela Institutul „Maxim Gorki" au obținut valorile contributive ale eredității și mediului pentru: a) majoritatea bolilor infecțioase: pojar, scarlatină, varicel, rujeolă, difterie, oreon, tuberculoză, pneumonie, etc.; b) pentru majoritatea trăsăturilor normale.

Mare parte din rezultatele lor nu le cunoaștem, însă după aprecierea unui grup de cercetători dela Chicago, — Newman, Freeman și Holzinger, — ele întrec ca bogăție și valoare tot ce s'a colectat până azi în centrele germane și anglo-americane, prin studiile asupra gemenilor. Aceasta, grație faptului că ei au avut la baza cercetărilor lor cele mai mari serii de gemeni cunoscute până astăzi: 200—1000 perechi pentru orice însușire.

Nu putem intra în discuția detailată a acestor rezultate, însă găsim cu cale să notăm aici cel puțin câteva din concluziile acestor cercetări:

a) Factorul ereditar-constituțional a fost găsit prezent în nenumărate boli, și chiar în unele dintre cele cari de obicei sunt considerate ca pur exogene (exemplu, cele infecțioase, tbc. etc.)

b) Factorul ereditar a fost găsit prezent în aproape toată gama aspectelor și trăsăturilor umane.

c) Insă tot prin datele asupra gemenilor s'a putut constata relativ exact, că mediul este al doilea mare modelator al vieții umane, alături de ereditate.

Trebue să remarcăm și aceea că concluzia generală a lui Levit, cu privire la ereditatea bolilor este foarte asemănătoare cu concluzia biologului american Jennings și a grupului dela Chikago, Newman, Freeman și Holzinger. Intr'adevăr, după Levit, raportul dintre ereditate și mediu nu este un raport constant. El variază dela o caracteristică la alta, dela o boală la alta, dela o însușire la alta. In unele însușiri și aspecte, — patologice sau normale, — factorul preeminent este ereditatea, pe când în altele este mediul.

Dar raportul dintre ereditate și mediu se schimbă cu condițiile de mediu. Intr'un mediu superior și uniform, — cum a oferit Woods, drept exemplu, casele monarhice, sau cum a oferit Galton, tot ca exemplu, mediul din familiile marei aristocrații britanice, sau mediul, în care cresc copiii adoptați și nepoții papilor, — în asemenea mediuri diferențele interindividuale sunt date în cea mai mare parte prin ereditate. Dimpotrivă, într'un mediu inferior și neuniform, contribuția eredității la diferențele interindividuale este mai redusă, iar contribuția mediului e mai mare.

Cele câteva concluzii schițate mai sus sunt, — pentru toți cei familiarizați cu literatura anglo-americană și germană de specialitate, — un indiciu sigur că cercetătorii ruși contemporani sunt deosebit de moderați și judicioși; sunt stăpâniți de o intuiție foarte realistă, foarte obiectivă, atât în concluziile lor teoretice cât și în cele practice. Ei nu neagă însemnătatea eredității, dar nu neagă nici însemnătatea condițiilor de mediu. Recunoscând însemnătatea eredității, — măsurată în modul cel mai critic posibil prin metoda gemenilor, — ei nu dau dreptate exagerată realității, și nu cad în greșelile școlii engleze a lui Galton—Pearson, sau acelea ale școlii americane a lui Davenport și Goddard. Se deosebesc de acestea printr'o mai mare doză de spirit critic, obiectiv. Acest fapt poate fi datorit, în parte metodei mai perfecționate a gemenilor, pe care rușii o folosesc pe scară neîntrecută nici în țările, în care ea a fost născocită, sau de mult aplicată. Din toate amănuntele și concluziile schițate în această discuție rezultă neîndoielnic un fapt: acela că străduința geneticienilor ruși, — eredobiologi și eredo-patologi contemporani, — este aceea de a îmbrățișa într'o intuiție dreaptă, eclectică, toate aspectele fundamentale ale problematicei eredității umane. Ideologia lor socială predominantă ar trebui să-i încline să acorde mai mare importanță mediului, grație principiilor egalitare, dela baza regimului. Aceasta însă nu se întâmplă. Spiritul științific nu face concesii influențelor extraștiințifice. Această caracteristică îi desparte de cercetătorii germani, cari (cu excepția lui Luxemburger și încă vreo câțiva) au recunoscut ereditatea ca factor omnipotent, și în același timp îi apropie de spiritul obiectiv al școlilor contemporane anglo-americane: de Hogben, Jennings, Freeman, Newman, Holzinger, Burks, etc.

CRONICI ŞI PĂRERI

Medalion

GEORGES DUHAMEL

S'a născut la 30 Iunie 1884, la Paris. A debutat în 1907, cu volumul „Des Legendes, des Batailles".

Face parte din şcoala unanimistă, împreună cu René Arcos şi Charles Vildrac.

Medic, filozof, dramaturg, poet şi romancier, Georges Duhamel s'a aplecat asupra omului şi în cuvinte simple, dar grave, a fixat drama lui pământeană. Din grămada de lut, zdrenţuită, scoate, tremurător, ciobul de lumină şi în clipa fulgerată de acest ciob, încearcă să descifreze eternul omenesc. In acest sens, Georges Duhamel cultivă un baladesc impur, cu inmixtiuni lirice.

Cuvântul lui sărac e desbrăcat de orice podoabe, dar puternc prin timbru şi rezonanţă.

Continuator al unui substanţialism clasic francez, Duhamel nu arată omului numai ceace este, ci şi ceace ar putea fi.

Are preferinţă deosebită pentru versul alb, respectând însă, în general, condiţiunile metrice.

Prin atitudinea adoptată în timpul ocupaţiei, se încadrează în „Rezistenţă".

A mai tipărit: „L'Homme en tete", 1909; „Selon ma Loi", 1910; „Compagnons", 1912; „Elegies", 1920; de asemeni: „Vie des Martyres", 1917; „Civilisation", cu care a obţinut premiul Goncourt; „Confession de minuit", „Hommes abandonnés", „Possession du Monde", „Deux Hommes", în teatru a dat: „Dans l'ombre des statues", „Le combat". „L'oeuvre des Athlétes".

p. p.

Zece ani dela moartea lui

HENRI BARBUSSE

Cu ocazia celei de-a zecea comemorări a morţii marelui scriitor francez Henri Barbusse scriitorul sovietic V. Nicolaev publică în revista „La Literature Internationale" un admirabil articol, pe care îl reproducem în întregime:

— In ale sale scrisori din Occident, evocă o convorbire a sa cu Lenin, cu privire la Barbusse:

„După o scurtă convorbire cu Barbusse, Lenin mi-a spus, privind gânditor înaintea sa: „Da, fără'ndoială, e voce de mare răsunet."

Aceste cuvinte ale lui Lenin definesc trăsătura esenţială a întregei activităţi a lui Henri Barbusse.

Inaintea primului războiu mondial, Henri Barbusse era cunoscut în Franţa ca un autor de cărţi dureroase: Les Pleureuses, Les Suppliantes, L'Enfer Totuşi, chiar în Pleureuses, prima sa culegere de versuri, el se depărtase binişor de literatura decadentă, la modă, pe vremea aceea.

Jules Renard, în jurnalul său, scoate, cu multă fineţă, în evidenţă una din particularităţile cele mai ţipătoare ale artei decadente: artificialitatea ei. Vorbind de poezia lui Rostand, el observă că acest poet îşi manipulează melancolia ca pe nişte... Durerea lui Henri Barbusse, suferinţele sale, nu erau nici imitaţii, nici ispăşirea, la modă, a unor păcate imaginare. Versurile lui Barbusse sunt sincere, fiind expresia durerilor tuturor oamenilor oneşti, dar neputincioşi, cari aparţineau generaţiei sale. Insă, chiar în această primă carte (Moartea tăcerii) Barbusse anunţă profetic că, mai târziu, cuvintele sale vor stârni vâlvă şi vor birui.

Invaţă stăruitor să cunoască viaţa. Voia să cunoască, voia să ştie. Il considera pe Zola ca pe maestrul său. Zola cunoştea viaţa şi ştia s'o redea. Barbusse aspira să ajungă la o literatură realistă şi de aceea nu putea să nu resimtă în aspiraţiunile sale puternica influenţă a literaturii realiste ruseşti.

Barbusse a plecat în război ca voluntar. Acest Francez setos de dreptate a făcut războiul în tranşee. Mai bine decât oricare scriitor european el a ştiut să găsească, în mijlocul groaznicelor întâmplări ale războiului, capătul firului, datorită căruia se va putea orienta într'o lume, pe care n'a înţeles-o mai înainte.

Cunoscând îndeaproape poporul în mijlocul grozăviilor războiului, el a înţeles că va trebui să ducă o luptă energică pentru o societate în care să nu mai existe războaie.

La ce ne foloseşte tristeţea, zicea el sau la ce bun să plângem victimele războiului. Să ne servească de învăţământ această lecţie sângeroasă, pentru îmbunătăţirea vieţii sociale şi pentru a evita astfel de calamităţi în viitor.

Nici un scriitor occidental n'a ştiut să prezinte cu atâta realism schimbările survenite în mentalitatea poporului sub influenţa războiului.

Războiul a deschis ochii maselor populare. El nu este numai focul care a nimicit milioane de vieţi, dar şi focul care a scos la lumină diformităţile şi imperfecţiunile lumii. Sub influenţa războiului poparele doresc o nouă organizare care să îndepărteze războiul din mijlocul umanităţii. E ceeace gândea Barbusse, şi aceste idei, el le-a experimentat în romanele sale. Gorki scria cu privire la romanul său „Le Feu" o:

„Cartea aceasta sumbră e teribilă prin adevărul necruţător pe care-l desvăluie, dar totdeauna flăcările unei conştiinţe noi strălucesc în întunecimile pe care le evocă".

In ziua marilor calamităţi, în epoca luptelor decisive pentru o lume nouă, scriitorul trebuie, ne spune Barbusse, să fie sincer şi să vadă limpede şi departe.

„Trezeşte-te", spune el în romanul „Clarté", „înţelege-te pe tine însuţi, priveşte şi vezi, şi dupăce ţi-ai purificat conşiinţa de urmele sclavajului, hotărăşte că totul va trebui schimbat!"

Poporul a suferit dealungul secolelor, însă al XX-lea este secolul marilor suferinţe şi a marei lupte, spune Barbusse în romanul său „Enchainements".

In admirabilele sale „Coutesurais", dedicate celor cari lâncezesc în subterane, colectivităţii omeneşti măreţe şi imense, el ne prezintă oamenii cari îşi sacrifică viaţa pentru libertate. Scriitorul însuşi merge împreună cu aceşti apărători ai cauzei poporului. Strălucitorul său talent de organizator el şi-l consacră întemeierii organizaţiei împotriva războiului şi fascismului, grupând în ea foşti soldaţi şi scriitori din toate ţările. Dela înfiinţarea A. R. A. C.-ului în 1919 şi până la „Congresul scriitorilor pentru apărarea culturii", ţinut la Paris în 1935, întreagă această perioadă este ocupată de ferventa sa activitate de organizator.

Dacă recitim astăzi paginile în cari Barbusse prezicea viitoarea bătălie pe care omenirea o avea de dat împotriva fascismului, suntem izbiţi de marea sa pătrundere. El scria: „Singurul refugiu al lui Hitler, care nu are nevoie de nici un program constructiv, este războiul. Din momentul în care se va simţi îndeajuns de înarmat şi întărit cu alianţe, el îşi va lepăda masca. Niciodată vreo ţară n'a fost târâtă atât de evident spre aventură."

In Orient aceeaşi situaţie. Barbusse declară: „Japonia a devenit o monstruozitate, datorită castei sale militare şi deformărilor războinice din întreaga sa economie. Ea se străduieşte cu îngâmfare să devină cea mai mare armată, cea mai mare flotă din lume... Iar sărmanii săi soldaţi fanatizaţi, nu sunt dispuşi să aştepte din moment ce partidul militarist declară că e pregătit..."

Insă pe deasupra acestor lucruri mai este şi altceva: „Mai sunt forţele sănătoase. Mai sunt milioanele de pleoape cari se deschid sub puterea luminii... Intreaga lume a început să privească spre Uniunea Sovietică."

Barbusse n'a mai apucat să vadă zilele bătăliei decisive, pe care el a prevăzut-o şi căreia i-a prevăzut cu atâta hotărîre sfârşitul, însă vocea sa de mare răsunet se aude şi astăzi. Opera sa vibrantă şi pasionată, articolele şi discursurile sale îşi păstrează întreaga lor actualitate în ce priveşte unirea tuturor forţelor de avantgardă ale societăţii omeneşti, în luptă împotriva tuturor manifestatiunilor fascismului.

Pe marginea cărţilor

G. Oancea-Ursu: Ereditatea şi mediul în constituţiile psihopatice

Sunt rare preocupările de psiho-patologie şi mai ales de ereditate psiho patologică. Extrem de sporadic înregistrăm apariţia câte unei cărţi de serioase preocupări eredologice şi acelea cu mari sacrificii. Asemenea e şi cartea confratelui nostru G. Oancea Ursu, care apare în actualele frământări sociale şi se încadrează în ritmul lor ca un necesar încadreptor de preocupări. D-l G. Oancea Ursu care este un cunoscut cercetător în asemenea probleme şi la care se mai adaugă perseverenţa d-sale, pare că a răspuns suficient, la întrebările ce se nasc din frământarea zilei: Sănătatea publică? Sănătatea nervoasă? Creearea de condiţiuni favorabile bunei sănătăţii mintale şi fizice?

Condiţiunile de bună sănătate din toate punctele de vedere, fac parte şi trebuie să facă parte din complexul de preocupări al acelora, ce conduc destine sociale. Inclinăm şi noi a crede că o bună sănătate depinde exclusiv de condiţiile bune ale mediului. Autorul însă mai arată că sănătatea publică nu depinde exclusiv de mediu, ci şi de ereditatea indivizilor. Bazându-se şi pe rezultatele obţinute prin metoda gemenilor (cercetări psiho patalogice asupra unui grup de 50 perechi gemeni), autorul ajunge la concluzia că: unele constituţii psiho patice îşi au soarta predeterminată prin naştere şi prin construcţia ereditară. Spre ex: psihostenoizii, neurastenoizii, hipermotivii, au o structură nervoasă şubredă dela naştere şi nici un mediu, n'ar putea prea mult ameliora labilul lor echilibru sufletesc.

Fără vrerea lui, autorul ne redeşteaptă în minte, întrebări care persistă de secole: Ce-ar putea face societatea ca să dispară asemenea tulburări nervoase? Cum s'ar putea elimina factorii genetici care provoacă asemenea tulburări? Credem împreună cu autorul că singurele mijloace de eliminare a acestor tulburări nervoase sunt numai acelea pe care le oferă eugenia.

Amintim că aceste mijloace ale eugeniei sunt mult mai umane decât acele pe care le foloseau spartanii (aruncarea de pe Stânca Tarpeiană).

De altă parte tot rezultatul autorului arată că există şi constituţii psihopatice, care-şi datoresc deranjamentul nervos acţiunii datorită mediului în măsură da 80%. (Perversitatea, hysteria, etc.)

Cu alte cuvinte şi mediul este un factor determinant în producerea desechilibrelor nervoase. Imbunătăţirea mediului şi ridicarea lui pe un plan superior de salubritate este o necesitate nu numai socială şi de igienă dar şi de prevenire eugenică.

Autorul se bazează şi pe o sistematizare şi analiză ale rezultatelor anterioare mai importante existente în acest domeniu.

Lucrarea d-lui G. Oancea Ursu aduce un însemnat aport în problemele psiho patologice şi prin seriozitatea rezultatelor obţinute se impune ca atare. O relevăm.

g. atanasiu

Mihai Ralea: Nord-Sud

(Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă).

Insemnări fugitive dintr'o călătorie de plăcere prin Egipt, Olanda, Anglia, şi Spania. Ţări cu aspecte caracteristice şi atât de deosebite unele de altele. Cetind însemnările ai impresia mersului de tren, obosit şi nervos, ce nu-ţi dă răgaz să admiri neaşteptatele noutăţi întâlnite în cale.

Autorul le schiţează în câteva cuvinte şi le fixează în imagini pe cât de fugitive, pe atât de vii. O remarcabilă dexteritate de-a se smulge din banalul descrierilor fade şi a escala din înălţime în înălţime, cu popasuri scurte, dar cu perspectiva caracteristicului şi tetului. Resimţi pe autor cum îşi trăieşte clipele de savoare şi admiraţie, sentimente ce ţi le împrumută din belşug. In cuvinte puţine, chibzuit, alese ca un şir de mărgele scumpe ce dau farmec şi cadru. Observările personale abundă, iar humorul nu lipseşte. Te urmăreşte dealungul cărţii, plăcerea şi interesul, intens şi fidel. Oraşele, oamenii, stările sociale, obiceiurile etc. sunt încreicnate doar în câteva cuvinte.

„Nord-Sud" e o inspiraţie fragmentară de observaţiuni personale. Sgârcenia intelectualului erudit se găseşte în fiecare rând. Un gust amar de rece documentare pe deoparte şi un joc de observaţiuni şi originale, dar şi didactice, îţi profilează imaginar o catedră cu adaus de barbă şi sfântă chelie de erudiţie intelectuală. Cu o prelungire orizontală, cititorii transformaţi eteric în şcolari cuminţi, înmormântaţi în acea tăcere de meditare asupra existenţei omeneşti ca şi intr'un cimitir de mameluci, califi, faraoni şi anonimi.

Lecţia de geografie imaginară, subtilă, caldă, captivantă expusă accelerat de un profesor grăbit, pe care-l aşteaptă şi alte ore.

Otravă de stil binefăcătoare, colorit de imagini, câteodată nervoase, alte ori linişite şi adânci.

Creaţia mai puţin literară şi mai mult de expunere erudită în formă „frumoasă", exemplu viu şi de vitalitate stilistică pentru chiar pretenţiile literaţilor consacraţi.

g—u

Magda Isanos şi E. Camilar: Focurile

Sărăcimea, gloata n'a mai putut răbda prigoana şi jugul baronilor şi grofilor unguri. Din mijlocul ei s'au ridicat Horia, Cloşca şi Crişan. Oameni care au suferit împreună cu poporul şi care s'au avântat în luptă pentru dreptatea lui. Autorii urmăresc vijelia de revoltă dealungul celor 4 acte. E drept, a dramatiza revolta lui Horia pentru orice autor, oricât de încercat ar fi, nu-i tocmai lucru uşor. Revolta are un aspect social. Asupriţii se răzvrătesc împotriva asupritorilor. Durerea omenească buciumă peste munţi şi câmpii, aprinde focurile peste înălţimi şi odată cu ele castelele feudale. Asupriţii sunt iobagii, sărăcimea, deavalma. Sărăcimea împovărată de biruri şi de nevoi. Asupritorii sunt baronii şi grofii unguri. Stăpânii robilor, banului şi pământului. Atotputernicii omului sărac.

Lanţurile şerbiei trebuiau rupte, iar poporul întronat în drepturile fireşti. Horia se ridică furtună şi aduce dela împărat drepturile românilor şi sărăcimei scrise pe hârtii cu peceţi împărăteşti.

Dar grofii şi baronii unguri nu-i dau ascultare. Furtuna se deslănţuie necruţătoare. Stăpânii fac caz de naţionalism şi-l pun pe primul plan: „Românii s'au răsculat Impărate!" Invrăjbesc două popoare: românii şi ungurii. Roata îşi face datoria şi odată cu ea prigoana.

Drama e construită pe momente de dinamism social. Actul I. e chemarea conducătorilor revoltei. Dau semnalul prin focuri aprinse pe înălţimi de munţi. Sărăcimea, prigoniţii, şerbii, românii, se mişcă, se strâng sub steagul ridicat de Horia, Cloşca şi Crişan. Nimeni nu-i mai poate opri. Actul II. e dreptatea însăgetată de coase. Castelul contelui Paly e în puterea lui Horia. Contele Paly şi Istvan sunt judecaţi de oamenii lui. Actul III e trădarea din pădurea Scorogetului. Trifu sluga „domnilor grofi" şi iscoada „ordinei" vinde tocmai pe Horia, care luptă să-i de-a şi lui libertate, pământ şi dreptate. Actul IV. e judecata „domnilor". Roata e pecetea cruzimei lor, dar şi a neputinţei. Focurile se vor reaprinde iarăşi şi mai vijelios! —

gh. a.

Erich Knight: Mai presus de orice

Romanul pulsează de viaţă reală, încălzită la flacăra idealismului uman. Il resimţi cum caută evadări prin singuratecele vulcane de suflete omeneşti. Eroii romanului sunt asemănători, în adevăr, cu asemenea vulcani, încorsetaţi în scoarţa unei realitatăţi cu mers de melc şi care nu se vrea depăşită de tot ce-i omenesc: binele şi frumosul. Eroul Clive e un oarecare, un anonim poate pentru mulţimea de burgheji şi lorzi. Dar, Clive e un soldat în concediu, care a cunoscut frontul şi simte iubirea şi dăruirea pentru patrie. Şi totuşi, e deosebit de ceilalţi. Şi-a luat libertatea vulcanică să gândească altcum de cum gândesc ceilalţi. Anglia pentru dânsul: „...Inseamnă săţi rupi tălpile în zadarnică speranţă că unde mergi acuma vei găsi de lucru... Inseamă să primeşti orice fel de lucru, chiar dăcă te desgută şi n'are nici o legătură cu aptitudinile şi nădejdile tale... înseamnă să ţi se fure tinereţea — cel mai frumos timp al vieţii..." şi Clive îşi povesteşte viaţa de sbucium. A fost de toate, a muncit tot ce i s'a dat, a îndurat mizerii şi a plecat înainte de a fi izgonit: „Ea sunt câte puţin din tot ce am întâlnit". Şi asta îl duce la concluzia că n'are rost să mai lupte. Dezertează. Duce o viaţă de şobolan, fugărit de toţi. Plictisit de hărţuială şi hotărît totuşi să ajute şi el cu ceva la munca tuturora, se îndreaptă spre regimentul său, strigând convins: Anglia trebuie să învingă şi pentru asta mă reintorc! E o altă coloratură a sentimentului său naţional. Un accident stupid îl dăruieşte Divinităţii. Eroul aventurier al libertăţii de gândire şi acţiune se desprinde ca fiinţă umană dar şi patriotică. Anglia e pentru el totul. Şi de aceea a luptat, aşa în felul său. Prue e partenera de acţiune a lui Clive. Complectează şi întregeşte prin opusul de gândire şi mentalitate. E medalia inversată: fica unui medic bogat, înregimentată în S. A. F. A. (Serviciul auxiliar femenin al Aeronauticei). Ea e legată de un trecut, de tradiţii, prin siguranţa zilei de mâine. Are bani. Inregimentarea ei e şi un capriciu, dar şi un sentiment puternic de datorie pentru patrie. O face sinceră şi convinsă. Are izbucniri vulcanice pentru o libertate de frumos şi mai bine. Şi izbucnirile sunt sincere. Evadările sunt pe plan sentimental.

Firi deosebite şi destine deosebite, eroii acestei cărţi sunt rezultatul unor largi concepţiuni democratice, unor năzuinţi de cât mai multă libertate, din cari lupte se resimte, cum se desprind încet şi cu sforţări uriaşe, din tipare, forme sociale cerute de avalanşa vremurilor.

NOTE ȘI COMENTARII

Scriitorul italian Arturo Loria

cu ocazia primei prezentări a unei opere a sa în româneşte a prilejuit una din cele mai reuşite farse literare. Este vorba anume despre povestirea „Zidarul obosit", apărută în numărul precedent al revistei noastre, şi despre recenzia făcută acestui număr de către revista „Lumea 1946" (Nr. 22 din 24—II—946).

Din greşala corectorului tipograf rândul: „In româneşte de Florian Potra", pus la sfârşitul povestirei, a fost scos după revizia paginei, şi astfel indicarea obişnuită, că este vorba de o traducere, a fost omisă. Neavând cunoştinţă despre această greşală tipografică şi necunoscând nici numele autorului, dl. cronicar anonim dela „Lumea 1946" a crezut că este vorba de lucrarea vre-unui oarecare scriitoraş provincial, de'a periferia ţării şi a literaturii, şi ca atare l-a băgat în aceeaş categorie cu pe ceilalţi colaboratori ai „Vrerii", aplicându-i aceeaşi lipsă de obiectivitate şi aceeaş luare peste picior, plină de aroganţă, ca şi celorlalţi. Ci dacă nu ne putem dumiri, că prin ce ar putea fi justificată această atitudine nici faţă de ceilalţi, apoi ea devine deadreptul ridicolă faţă de un scriitor apusean bine cunoscut, ca Arturo Loria.

Volumele „Il Cieco e la Bellona", „Fannias Ventosca", şi în special „La Scuola di ballo", — premiat de revista „Italia Letteraria" — au fost traduse în mai multe limbi apusene, iar critica, atât cea italiană, cât şi cea franceză, engleză şi americană, prin peana celor mai autorizaţi reprezentanţi ai ei, le-a făcut o primire cât se poate de călduroasă, iar autorul a fost invitat să ţină o serie de conferinţe în Franţa şi Statele Unite, fiind primit peste tot cu o serioasă preţuire. In 1945 scoate la Florenţa, împreună cu scriitorul Alessandro Bonsanti şi poetul Eugenio Montale, revista „Il Mondo", una dintre cele mai serioase reviste literare italiene, la a cărei conducere se găseşte şi azi încă. Astăzi Arturo Loria este considerat, nu numai în Italia, ci şi în Franţa, în Anglia şi Statele Unite, ca unul dintre prozatorii de seamă ai vremii noastre.

Povestirea „Zidarul obosit" — (in original „Il muratore stanco" din volumul premiat „La Scuola di ballo") — a fost luată din antologia „Tinerii prozatori italieni" de Silvio Guarnieri şi Florian Potra, în curs de apariţie în editura „Vrerea".

Desigur că dacă dl. cronicar dela „Lumea 1946" cunoştea aceste amănunte, se feria să comită o atât de comică greşală. In orice caz noi regretăm că o banală greşală tipografică i-a înlesnit acestui domn cronicar, — niţel cam prea plin de sine, — intrarea deadreptul în ridicol.

Incolo, credem, că orice polemică este inutilă. Doar la observaţia asupra extinderii articolelor noastre ţinem să precizăm, că „Vrerea" este o revistă şi nu un magazin.

iosif murgă

Speranţe deşarte

In numărul pe Nov.—Dec. al „Vieţii Româneşti", emeritul comentator al evenimentelor internaţionale, care e Dl. Flavius, desbate pe larg şi cu multă pătrundere, ceeace d-sa numeşte „absurda teorie a conflictului interaliat". Amatorii de „conflicte" ca şi înfocaţii propagandei göbelsiene au căutat să exploateze în folosul unor scopuri străvezii „neînţelegerile" dintre cei trei miniştri de externe în timpul Conferinţei dela Londra şi, după aceea, „răsunătorul faliment" dela Lancaster House...

Cum s'ar putea, — îşi dădeau cu părerea preopinenţii unui nou conflict armat — ca două regimuri atât de deosebite (anglo-american şi sovietic) să poată forma o platformă comună de înţelegere politică! Şi ca să dea o poleială de temei ideologic divergenţelor de păreri dela prima Conferinţă a celor trei miniştri de externe, presa militariştilor, imperialiştilor şi profasciştilor din două continente, a căutat să explice şi să întreţină cu argumente caracteristice, aceste divergenţe. Această presă s'a acoperit mai târziu de ridicol.

Rezultatele Conferinţei dela Moscova le-a arătat acestor domni, că pe deasupra argumentelor lor găunoase, în cari se oglindeşte clar tendinţa nemărturisită spre conflicte armate şi profituri materiale, de pe urma lor, stă formidabil şi de neclintit argumentul păcii.

Pace, după sălbăticimea fără seamăn a războiului hitlerist. Pace pentru milioanele de oameni, victime, sub o formă sau alta, ale acestui război, cari se ridică spre viaţă, Pace veşnică.

Cel ce crede că istoria se naşte din repetate şi la'ntâmplare capriciri de „principii", acela seînşeală. Istoria e guvernată de legile, azi precis determinate, ale vieţii materiale. Cine încearcă să argumenteze împotriva lor riscă să se acopere de ridicol, sau să-şi atragă oprobiul maselor împotriva sa. E tocmai ceeace li s'a'ntâmplat acelora dela noi, — cari se legănau în dulcea, dar deşarta speranţă a inevitabilităţii unei „rupturi" dintre Marile Puteri —, după recunoaşterea guvernului român şi de către America şi Marea Britanie.

S'ar putea să li se pară prozaică această exemplificare, celor cari iubesc pescuitul în apă tulbure, dar sensul ei e mai presus de puterea lor de înţelegere. Cu fiecare năruire a speranţelor acestora câte o nouă cărămidă se adaugă la edificiul păcii, devedind de fiecare dată absurditatea nădejdilor reacţiunii într'un conflict interaliat.

Căci, precum scrie dl. Flavius în cronica amintită: „Cele trei mari puteri sunt astăzi legate printr'o mare comunitate de interese. Interesul de a nu prilejui, prin discordia dintre ele, o renaştere a nazismului teuton şi a militarismului nipon, ambele înfrânte, dar nu extirpate. Interesul de a se ajuta mutual; pentru Uniunea Sovietică de a se putea reface în scurt timp, pentru Statele Unite de a-şi putea repede găsi debuşeuri şi a opri şomajul; pentru Imperiul britanic de a-şi putea ridica finanţele şi promova reformele. Interesul pentru toate aceste trei puteri imperiale (nu imperialiste), larg exportatoare, de a avea pentru produsele lor, asigurată, o circulaţie neîngrădită dealungul lumii. Interesele pentru URSS de a fi prezentă în Africa, în Pacific, în America de Sud, pe tot globul, iar pentru celelalte două puteri, de a fi prezente în Asia, în Europa, ceeace nu-i posibil decât printr'o înţelegere cordială. Interesul unei unificări monetare, a desfiinţării barierelor vamale şi a atâtor restricţiuni şi prohibiţiuni, interesul schimbului de invenţii, interesul ca, printr'o securitate solid garantată şi o stabilitate continuă a unui climat pacific, toată puterea de producţie, toate energiile şi iniţiativele să poată fi îndreptate pentru ridicarea nivelului de viaţă, pentru folosirea progresului în scopuri umanitare şi pentru universalizarea civilizaţiei."

I. a. m.

Anglia şi politica colonială

De câteva zile încoace ziarele, telegramele şi posturile de radio vestesc agravarea situaţiei din India şi Egipt.

Recentele dezordini, după cum a declarat deputatul indian, Asaf Ali din Adunarea Legislativă Centrală, au fost provocate din cauza discriminărilor rassiale aplicate ofiţerilor indieni, iar d-l F. I. Griffiths, conducătorul grupului european din Adunare, a arătat că exemplele de grevă ale aviatorilor britanici din India au determinat în mare măsură, izbucnirea revoltei marinarilor indieni.

In Egipt s'au produs deasemenea grave incidente, cu caracter antibritanic, cercurile politice, studenţimea şi presa, menţine cererea ca trupele britanice să fie retrase imediat din ţară, ca Sudanul să fie încorporat Egiptului şi să fie revizuite clauzele acordului anglo-egiptean din anul 1936.

Situaţia încordată din India şi Egipt, turburările din Palestinna şi Jamaica, nemulţumirile din ţările unde staţionează trupe britanice, ca Siria şi Libanul, Indonezia şi Indochina, completează spectrul politic al stărilor din colonii şi reacţiunea masselor indigene faţă de politica colonială britanică.

Făcând analiza acestei politici, profesorul Gangulee dela universitatea din Calcutta a declarat, că: „Indienii nu sunt antibritanici, ci anti-imperialişti". Acest anti-imperialism este rezultatul luptei dusă de Naţiunile Unite la care au participat popoarele din colonii, luptă care a contribuit la trezirea dorinţei lor după libertate. Este destul dacă se aminteşte în privinţa contribuţiei de sânge a popoarelor coloniale pentru sdrobirea fascismului, aportul trupelor indiene, care au luptat cu eroism pe teatrele de luptă din Africa de Nord, Abisinia, Italia, Grecia, Franţa şi Birmania, iar astăzi sunt întrebuinţaţi la sugrumarea luptei pentru libertate a poporului indonezian...

Politica colonială britanică, după cum a definit lordul Cranborne, delegat al Marei Britanii la Conferinţa dela San Francisco, „ţine necesar acordarea treptată a drepturilor pentru popoarele coloniale". Diametral opusă acestei politici este aceea iniţiată de Partidul Comunist Englez, care cere libertate şi independenţă deplină, pentru toate popoarele din imperiul britanic. Fruntaşul comunist Harry Pollit vorbind la Congresul Partidului a declarat, că: „acordarea libertăţii pentru colonii constitue una din condiţiile revendicării de a stârpi ultimele rămăşiţe ale fascismului".

Concluzia asupra situaţiei actuale este trasă de comentatorul postului de radio Moscova, Victorov, care a declarat, că „Marea Britanie trebue să înţeleagă, că situaţia de azi diferă cu totul de aceea existentă în momentul declanşării războiului".

Popoarele coloniale, nu cer altceva, decât ceeace le este promis şi prevăzut în articolul 73 al Chartei Naţiunilor Unite şi anume: „Să-şi poată desvolta autonomia, să fie respectate tendinţele politice şi ca să fie sprijinită desvoltarea instituţiilor lor, în spirit progresist.

e. petrariu

Note din U. R. S. S.

La Moscova Institutul de artă cinematografică are o curioasă bibliotecă de filme, unică în URSS. Această filmotecă este menită să conserve pentru generaţiile cari vor veni cele mai bune opere cinematografice ruseşti şi universale.

Această colecţie de filme s'a dovedit a fi deosebit de preţioasă pentru regisori, operatori, critici de artă şi studenţi, cari găsesc azi un bogat material de documentare cinematografică, istorică şi de artă.

Cu deosebită mândrie i se arată vizitatorului cutia în care se păstrează primele vederi pe peliculă, luate de Lumiere, inventatorul cinematografului.

Filmoteca posedă o bogată colecţie de filme: 18.000 de cutii, conţinând aproximativ 4,000.000 metri de peliculă.

*

Unul din teatrele din Moscova poartă numele puţin obişnuit de „Teatrul central al drumarilor". El a fost deschis din iniţiativa Comisariatului poporului al căilor de comunicaţie, şi pus la îndemâna milioanelor de muncitori din sectorul căilor de comunicaţie. Acest teatru joacă în afară de opere clasice şi contimporane, piese consacrate vieţii şi activităţii muncitorilor dela căile ferate, cu subiecte, cari îi interesează mai îndeaproape, în legătură cu tradiţia şi munca lor eroică.

Cu toate că are un local propriu, trupa acestui teatru este aproape mereu în turneu. In 7 ani ea a parcurs mai mult de 50.000 km şi a dat reprezentaţii în 150 de oraşe şi mai multe gări.

Acest „teatru pe roate" a fost în Siberia, în Urali, în Crimea, în Extremul Orient, în Caucaz. In timpul războiului actorii au petrecut doi ani şi jumătate în tren, trăind aci, învăţându-şi rolurile, confecţionându-şi costumele, pregătind decorurile...

Trenul nu se oprea numai în gările mari, ci şi în staţiile mai mici şi chiar în halte. N'au fost rare cazurile când jucau în faţa unui pumn de muncitori din vreo staţie pierdută în mijloc de stepă.

*

Casa lui Leon Tolstoi din Moscova devenită muzeu, şi-a redeschis porţile, după ce a fost restaurată. In cele şaisprezece încăperi ale acestei case vechi, ridicată într'un fund de curte, se păstrează neatinse mobilele şi obiectele cari au trecut prin viaţa marelui scriitor.

In camera sa de lucru se mai poate vedea canapeaua pe care obişnuia să se odihnească, pupitrele înalte pe cari şi-a scris „Invierea", „Sonata Kreutzer", şi alte opere. Se ştie că Leon Tolstoi iubea munca manuală şi cunoştea mai multe meserii. Se pot vedea în camera lui de lucru unelte de cismărie şi tâmplărie, precum şi o pereche de ghete, lucrate de el.

REVISTA PERIODICELOR

La Litterature Internationale

face în numărul de Decembrie (12) un reuşit portret literar al nefericitului Serghei Esenin.

Scufundat ca într'o mlaştină în lumea boemei petersburgheze, obosit de zadarnice căutări, într'o lume care în fond nu era a lui, acest copil teribil al anilor premergători Revoluţiei nu şi-a mai putut desintoxica sufletul de otrava acumulată în saloane şi spelunci, în care viciul, trândăvia şi nepăsarea se practicau în egală măsură şi s'a sinucis în plină tinereţe. La 30 de ani Esenin concentra în el, ca focusul unei lentile căldura, premizele unei societăţi în descompunere şi moartea sa nu e decât confirmarea unui destin, de care strădiunţele sale de adaptare la noua viaţă care se năştea, nu l-au putut îndepărta.

„Omul bolnav lipsit de voinţă, n'a mai fost în stare să înceapă o nouă viaţă creatoare. S'a dat morţii într'un moment când traversa o criză ideologică, încercând să devină poetul vieţii noi. Insă n'a mai avut puterea să ducă la îndeplinire această sarcină, printr'o nouă muncă de creaţie", scrie L. Timonief.

Totuşi, în ultimii ani ai vieţii sale ei a făcut încercări disperate de a găsi pentru poezia sa subiecte noi şi de a înţelege ce se petrece în jurul său şi asta, crede L. Timonief, ajunge ca Esenin să fie considerat ca „un poet al Rusiei Sovietice".

Lumea 1946

continuă să fie în continuă căutare a unei forme care să dea acestei reviste un aspect cât mai interesant şi plăcut.

Ultimul număr (23), pare a fi cel mai reuşit prin omogenitatea, atât a materialului, cât şi a... culorii.

„Insectarul" din ultima pagină, care înlocuieşte pagina de humor, promite să fie una din cele mai interesante dintre ultimele inovaţii, dacă ţinem seama şi de precizarea dela începutul „Insectarului"... paşii nu sunt călăuziţi de nici o răutate şi nici unul dintre cei discutaţi ori pomeniţi în aceste coloane nu e lipsit de dreptul de a se apăra chiar în cuprinsul lor, după cum, — deasemeni, — nici una dintre jumătăţile de înţepătură ale acestui insectar nu face incompatibilă colaborarea celui vizat, decât în cazuri cu totul excepţionale şi lesne de înţeles."

Remarcăm în acelaş număr inceputul (dacă ne amintim bine) de colaborare al d-lor P. Comarnescu şi Petre Pandrea. Nu ştim dacă e just să numim achiziţii ale d-lui G. Călinescu, colaborarea distinselor condee ale celor doi amintiţi, în tot cazul cei cari urmăresc cu interes revista „Lumea 1946" se bucură de acest fapt.

Veac nou

Aceleaşi tendinţe de înoire se observă cu fiecare număr nou al revistei „Veac nou". Şi progresul vădit, realizat atât în forma, cât şi în conţinutul acestei publicaţii dovedeşte că străduinţele redactorilor săi nu sunt zadarnice.

Remarcăm, îndeosebi judicioasele cronici politice ale dlui Horia Liman, cari reuşesc să pună într'o lumină adevărată evenimentele politice de seamă din lumea întreagă.

Numărul 12, din 23 Febr., reproduce cuvântul introductiv şi un fragment din cartea „Viaţa mea de artist" a marelui K. S. Stanislawski, operă profund originală care a contribuit şi contribuie încă la procesul de revoluţionare a teatrului sovietic. Nu ştim dacă dl. T. Berindei, — traducătorul fragmentului amintit, — nu şi-a luat sarcina să traducă în întregime această operă.

Revista Fundaţiilor Regale

aduce în numărul pe Ianuarie o capodoperă în miniatură a lui Mihail Sadoveanu. Pretexând o convorbire cu un anticar armean din Constantinopol, autorul alunecă dela subtilităţile minore, inerente unei conversaţii cu un oriental instruit, la pagini inedite de istorie aprocrifă, păstrată şi amplificată de fantezia câtorva generaţii de bizantini, cari ştiau să împace cu seninătate preocupările de ştiinţă şi artă cu ocupaţiuni lumeşti, şi nu de puţine ori veroase.

Tot în acest număr pe Ianuarie, R. F. R. ne face surpriza câtorva „Tablete" de T. Arghezi. Splendide, deşi poate mai puţin surprinzătoare decât acelea pe care poetul ni-lea oferit acum zece ani.

Intorcându-ne la revistă, remarcăm cum cu fiecare lună această publicaţie accentuiază caracterul de „cotitură" pe care a făcut-o în momentul când şi-a adăugat pe copertă cuvintele „serie nouă", dovedind prin străduinţa celor cari îi asigură apariţia, unul din cele mai apreciate instrumente de cultură dela noi.

Viaţa Românească

îşi anunţă o apariţie regulată în anul în curs. Cu toate acestea, deşi în Capitală s'a pus în vânzare şi numărul pe Februarie 1946, în provincie n'a sosit nici numărul pe Octombrie 1945. Ne îngăduim să protestăm împotriva acestui fapt, căruia nu-i găsim o motivare mulţumitoare.

„VICTORIA", Timişoara.